

Aktivní otcovství a role otce v současné rodině

Bc. Markéta Lasovská

Diplomová práce

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Lasovská**
Osobní číslo: **H11678**
Studijní program: **N7501 Pedagogika**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Aktivní otcovství a role otce v současné rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny, rodičovství a aktivního otcovství.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu aktivního otcovství.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-58-X.

PLAŇAVA, Ivo. Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

SEDLÁČEK, Lukáš. Aktivní otcovství. Brno: Nesehnutí, 2008. ISBN 978-80-903228-9-9.

ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. Manželské a rodinná trápení. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

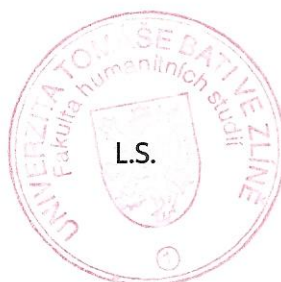
26. dubna 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 21.4.2013

.....
Zasovská

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Pojem aktivní otcovství vznikl v důsledku změn, které přináší moderní společnost. Jedná se o formu rodičovství, charakteristickou aktivním zapojením otce do péče o děti a domácnost. To, zda muž přijme svou otcovskou roli aktivně, závisí na mnoha faktorech. Jedním z faktorů je historický vývoj otcovství, dále je to výchova, ve které muži vyrůstali, pohled na genderovou problematiku a s tím související přijetí či odmítnutí genderových stereotypů ve výchově a v neposlední řadě také přístup partnerky/matky dětí. Kvantitativní výzkum je zaměřen na zjištění, jakou roli zastávají otcové v rodinách a jaký mají názor na aktivní otcovství, otce na rodičovské dovolené a jaké faktory ovlivňují jejich postoj k této problematice. Data byla získávána pomocí techniky dotazníku.

Klíčová slova: rodina, rodičovství, aktivní otcovství, tradiční otcovství, role otce v rodině, gender, výchova, mužská identita

ABSTRACT

Active fatherhood is a concept which was created as a result of changes in modern society. That is form of parenting which is characterized by active involvement of father in child care and household. Decision to accept active paternal role depends on a lot of factors. One of this factor is historical development of fatherhood, following factor is upbringing in which man grew up, man attitude to gender issues and acceptation or rehection of gender stereotypes in upbringing, and also access of his partner/mother of children. Quantitative research is focused on determining the role of father which respondents play in family and what respondents think about active fatherhood, father on parentel leave and which factors influence their opinion on this issue. Data were obtained using a questionnaire.

Keywords: family, parenting, aktive fatherhood, traditional fatherhood, role of father in family, gender, upbringing, masculine identity

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi CSc. za ochotu, vstřícnost a podnětné rady při vedení diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat prof. PhDr. Miroslavu Chráskovi za odborné rady v oblasti kvantitativního výzkumu. Dále chci poděkovat všem respondentům, bez jejichž shovívavosti a trpělivosti by nemohla vzniknout praktická část mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Nejenomže nám kultura dala otce, ale možná právě otcovství nám přineslo kulturu.“

Luigi Zoja

„Mateřství způsobí u ženy zásadní změnu, ale otcovství je pouhá sociální instituce.“

Osho

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 FUNKCE RODINY	12
1.2 TEORIE RODINY V MINULOSTI	14
1.3 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ RODINY	15
2 RODIČOVSTVÍ	17
2.1 ROLE OTCE A MATKY VE VÝCHOVĚ DÍTĚTE	18
2.2 GENDEROVÉ STEREOTYPY V RODIČOVSTVÍ.....	19
2.3 MATEŘSTVÍ.....	21
2.4 OTCOVSTVÍ.....	22
2.4.1 Vývoj otcovství v historii	22
2.4.2 Otcovství versus mužská identita.....	24
2.4.3 Formy otcovství.....	26
3 AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ	29
3.1 VZTAH OTCE A DÍTĚTE	30
3.2 OTCOVÉ NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	37
4.1 OBECNÁ VÝZKUMNÁ OTÁZKA A DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
4.1.1 Definování proměnných.....	38
4.2 POJETÍ VÝZKUMU	39
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	39
4.4 TECHNIKY VÝZKUMU	41
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	42
5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	45
5.1 POPISNÁ STATISTIKA	45
5.2 ANALÝZA STATISTICKÉHO ŠETŘENÍ	59
5.3 SHRNUÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	64
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	73
SEZNAM OBRÁZKŮ	74
SEZNAM GRAFŮ	75

SEZNAM TABULEK	77
SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Citáty, které jsou uvedeny na začátku práce, poukazují na to, že společnost vnímá roli otce v rodině velmi rozdílně. V otázkách role otce v rodině se společnost rozděluje na dvě poloviny. Někteří lidé roli otce vnímají jako velmi přínosnou pro rozvoj dítěte a celé společnosti: *Nejenomže nám kultura dala otce, ale možná právě otcovství nám přineslo kulturu (Luigi Zoja)*. Druhá část společnosti roli otce podhodnocuje a otcovství vidí pouze jako instituci: *Mateřství způsobí u ženy zásadní změnu, ale otcovství je pouhá sociální instituce (Osho)*. V minulosti proběhlo mnoho událostí, které výrazně ovlivnily podobu společnosti. Jedná se například o technologický pokrok, který nám usnadňuje život v mnoha směrech. Tento pokrok sebou nese i značné zrychlení životního stylu a samozřejmě také změny socioekonomického charakteru. Do této skupiny změn můžeme zahrnout například emancipaci žen, která je pro moji práci nejvíce důležitá. Na rozdíl od dob minulých se ženy mohou svobodně rozhodovat, jak povedou svůj život. Ženy dnes mohou studovat na vysokých školách, angažují se v politice, umění i v armádě. Nečiní jim problém zastávat pracovní pozice, které byly dříve výhradně mužskou záležitostí. Ženám se tedy podařilo smazat některá genderová tabu a dostat se tak na dříve „zakázaná území“ mužů.

Jak se ale s těmito změnami „poprali“ muži a jejich tradiční „chlapské ego“? Jsou také muži schopni zastávat role, které byly dříve přisuzovány zásadně ženám? Například mateřství, v našem případě spíše aktivní otcovství! Ano, existuje mnoho mužů, kteří se rozhodli vyměnit roli „tvrdého chlapa“ a živitele rodiny za muže, kteří se aktivněji věnují svým dětem a rodině nebo se rozhodli zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené a stali se tak tatínky na plný úvazek.

Současná společnost je opravdu význačná tím, že se již striktně nedrží stanovených genderových rolí a umožňuje tedy jak ženám, tak mužům zastávat role, které byly dříve charakteristické pouze pro dané pohlaví. Společnost již nesoudí ženy lékařky, které pomáhají zachraňovat lidské životy nebo naopak muže otce, kteří se nebojí starat o své děti po celý den. Cílem práce je zjistit jak svou otcovskou roli vidí muži, a jestli se společně s vývojem společnosti vyvíjí i oni a stávají se tedy aktivními otci, kteří aktivně pomáhají svým partnerkám ve výchově svých dětí, popř. jestli jsou oni sami ochotni zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené a tím umožnit partnerce kariérní růst a sami sobě možnost plně se podílet na výchově dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Hartl a Hartlová (2000, s. 512) popisují v psychologickém slovníku rodinu jako společenskou skupinu, která vzniká manželstvím nebo pokrevními vztahy a je charakteristická vzájemnou pomocí a odpovědností jednotlivých členů této skupiny.

Ze sociologického hlediska můžeme za rodinu označit malou, primární skupinu, která představuje seskupení lidí spjatých příbuzenskými vztahy. Dospělí v této skupině jsou přímo odpovědní za výchovu dětí. Příbuzenství chápeme jako vztah mezi jednotlivými členy, který vzniká pokrevními vazbami nebo sňatkem. Dále pak je nutné definovat manželství, které chápeme jako svazek mezi dvěma dospělými. Tento svazek je společensky uznaný a posvěcený. Členy jedné rodiny se po uzavření manželství nestávají pouze partneři, ale i jejich rodiče, sourozenci a příbuzní. Ve společnosti se nejčastěji setkáváme nukleárním typem rodiny, což je souhrnný název pro rodinu, jejichž členy jsou dva manželé a jejich děti, ať už biologické nebo osvojené. Tato rodina bývá velmi často rozšířená do širších vztahů. O rozšířené rodině můžeme hovořit v případě, kdy v jedné domácnosti žijí nejen partneři (rodiče) a jejich děti, ale i širší příbuzenstvo jako jsou prarodiče, sourozenci, atd. V naší společnosti je rodina spojena s monogamií. Společnost i zákony tedy odsuzují vztahy, ve kterých má muž či žena více partnerů. (Giddens, 1999, s. 156)

1.1 Funkce rodiny

Rodina je instituce, plní různé funkce. Mezi nejdůležitější funkce rodiny patří hmotné zabezpečení jednotlivých členů, péče o zdraví a výživu. Rodina také zajišťuje kulturní dědictví a své členy ovlivňuje, přináší podporu a ochranu, usměrňuje je a vštěpuje jim morální postoje. Rodina ovšem neplní funkce pouze ve prospěch jednotlivých členů, ale plní také funkce ve vztahu k společnosti. Zajišťuje kulturní a biologickou reprodukci obyvatelstva. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79)

Procházka (2012, s. 102) vymezuje funkce rodiny následovně: biologicko-reprodukční funkce, sociálně ekonomická funkce, výchovná funkce, socializační funkce, emocionální funkce, ochranná a domestikační funkce, rekreační a regenerační funkce.

Rodina je nejlepší prostředí pro reprodukci obyvatelstva, proto je biologicko-reprodukční funkce pro společnost jedna z nejdůležitějších. V současné době ale tato funkce přestává plnit svoji roli. A to hlavně z důvodu výrazného poklesu porodnosti. Mezi příčiny snížení porodnosti můžeme zařadit odkládání mateřství, ale také trend „NO KIDING“ (což je sku-

pina lidí, která se dobrovolně rozhodla pro bezdětnost a to z nejrůznějších důvodů). V neposlední řadě sem patří narůstající počet partnerů, kteří sice touží po dítěti, ale bohužel je jim toto odepřeno. Sociálně ekonomická funkce není závislá na přítomnosti dětí v rodině. Rodinu můžeme chápat jako ekonomický subjekt, který zajišťuje materiální pomoc k uspokojení potřeb jednotlivých členů. V minulosti se dědilo pracovní řemeslo z otce na syna a tak můžeme chápat rodinu jako pracovní jednotku. (Procházka, 2012, s. 103-105) Ekonomická funkce rodiny ale nepřináší pouze materiální uspokojení potřeb členů rodiny, je významná také pro ekonomický systém společnosti. Členové rodin jsou významnými spotřebiteli, na kterých je v dnešní době finanční trh závislý a zároveň se zapojují v rámci zaměstnání do nevýrobního či výrobního sektoru. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 80)

Velkou roli hraje rodina ve výchově dítěte. Rodiče záměrně a cílevědomě působí na osobnost dítěte za účelem výchovy. Díky těmto snahám mají rodiče možnost předat svým dětem normy a hodnoty dané společností a vedou je k sebevýchově a ke vzdělávání. To, jak výchova vypadá, je závislé na mnoha faktorech. Velkou měrou je výchova ovlivněna výchovným stylem, který rodiče používají, dále pak životním stylem, interakcí mezi jednotlivými výchovnými subjekty a emočním vztahem rodičů k potomkům. Rodina je primární socializační skupina, tudíž je nutné uvést také socializační funkci rodiny. Dítě se díky rodině učí přizpůsobovat životu, osvojuje si způsoby chování a zvyky, které jsou charakteristické pro společnost, ve které žije. Socializace v rodině umožňuje dětem bez problému zapadnout do širší společnosti. (Procházka, 2012, s. 106-109)

„Emocionální funkce bývá považována za velmi významnou a zároveň velmi ohroženou. Rodina je prostředím, které vytváří potřebné citové zázemí, sytí jedince pocitem lásky, dává mu prožít bezpečí, zažít životní jistoty. Žádné jiné prostředí nemá v tomto směru tak silný potenciál a zároveň nikde jinde nedojde při zmaření této role rodiny k tak velkým chybám.“ (Procházka, 2012, s. 109)

U emocionální funkce je důležité, aby si dítě k matce vytvořilo vztah již v raném dětství. Jestliže nedojde k citovému připoutání dítěte k matce, může dojít k negativním jevům, jako je například deprivace. Tato deprivace může v pozdějším věku vyústit v neschopnost vnímat a prokazovat lásku k sobě, ale i k ostatním. Ochranná a domestikační funkce rodiny je zajišťována spoluúčastí jednotlivých členů na zdravotní péči, sociálním zajištění a v neposlední řadě také na péči členů, kteří potřebují ke svému životu speciální potřeby. Rodina dává členům nejrůznější možnosti jak trávit volný čas. K optimálnímu vývoji jednotlivých členů a

tedy celé rodiny vede společné trávení volného času. Tuto roli zajišťuje rekreační a regenerační funkce rodiny. (Procházka, 2012, s. 109-110)

1.2 Teorie rodiny v minulosti

Teorie rodin v období od 16. do 19. století můžeme dle Stonea rozdělit do tří fází. Pro první fázi jsou charakteristické nukleární rodiny, které udržují úzké vztahy se svou komunitou. Jedinci dané skupiny nepovažovali rodinu za zdroj citové blízkosti, jako je tomu v dnešní době. Druhou fází považuje Stone za přechodnou a vyskytující se hlavně ve vyšších sociálních vrstvách. Rodinné vztahy se začínají více diferencovat od vztahů k sousedům a příbuzným. Ve třetí fázi již vzniká typ rodiny, který je podobný současné rodině v západní společnosti. Existují zde úzké citové vazby jednotlivých členů a rodina se začíná více soustřeďovat na výchovu dětí. Vývoj byl velmi podmíněn citovým individualismem a možností jedinců vybírat si své partnery na základě osobní volby. (Giddens, 1999, s. 158)

Možný (2006, s. 30-35) ve své knize *Rodina a společnost* rozděluje teorie rodin na klasické teorie rodiny a na teorie rodin, které se objevují po rozpadu klasických teorií. Na počátku 19. století, tedy v době, kdy se vyčlenila sociologie od filosofie, se začínají také objevovat první teorie rodin. Na rozvoji těchto teorií se velkou měrou podílely dva hlavní zdroje. První z nich vycházel z institucionální historicko-právní školy a na druhé straně působilo myšlení reformátorů a sociálních kritiků. Autoři historicko-právní školy si kladou hlavní otázky ve vztahu k rodinnému životu a právním normám. Vychází z předpokladu, že jsou normy ve vztahu k rodičovskému, sexuálnímu a manželskému chování a zároveň ovlivňují celou společnost. Jedním z nejvýznamnějších autorů této doby byl jistě Durkheim, který také napsal publikaci: *Úvod do sociologie rodiny*. Dle Durkheima vzniká soudobá manželská rodina vyčleněním z příbuzenské rodiny. Tradiční rodinu chápe jako rodinu, které je složená z rodičů a jejich ženatých synů (manželek a jejich dětí). Autorita otce se začíná omezovat a dosažením plnoletosti již děti nejsou závislé na otci. Základním článkem se v těchto rodinách stává manžel a manželka.

Do období klasických teorií můžeme zařadit také sociálně kritickou studii rodiny, která byla více či méně odpovědí na urbanizaci a úpadek venkovského života. Hlavní snahou tohoto proudu bylo ozdravení rodiny v nižších vrstvách společnosti, která byla velmi ohrožena změnami ve společnosti (alkoholismus, bída). Počátky empirických výzkumů rodiny jsou spojovány se jménem Frederica le Playe, který provedl výzkum 36 hornických rodin. Le

Play chápe rodinu jako základní část studia společnosti. Rozdělil rodiny do tří typů: příbuzenská, nestabilní a rozvětvená rodina. Příbuzenská velkorodina je charakteristická tím, že jednotliví členové rodiny nemají osobní vlastnictví. Jedná se o rodinu patriarchální, děti tedy zůstávají pod nadvládou nejstaršího otce. Tyto rodiny se řídí tradicí a jsou velmi stabilní, slabší členové jsou podporováni, ale schopní členové nemají velkou možnost na individuální rozvoj. Druhým typem rodiny je nestabilní rodina, ve které naopak žijí pouze rodiče a jejich neprovdaní potomci. Tito potomci nepocítují k rodičům silné citové pouto a ihned po sňatku rodiče opouštějí. Uprostřed těchto extrémů leží rodina rozvětvená, jejímž základem je rodinný dům, ve kterém pobývá nejstarší syn i se svou novou rodinou, popř. svobodní sourozenci. Nejstarší syn je také jediným dědicem, toto dědictví sebou ovšem nese i povinnosti vůči rodičům či sourozencům. (Možný, 2002, s. 28-32)

Dalším významným směrem, který se zabýval teoriemi rodiny, byl strukturální funkcionalismus. Dle autorů tohoto směru je velmi důležité udržovat vysokou úroveň osobní emočnosti. City jsou ovšem v rodině regulovány rolemi. Za základní vztah je považováno pevné pouto mezi mužem a ženou (otcem a matkou). Tento směr je ovlivněn psychoanalýzou. Lásky mezi mužem a ženou musí být diferencována od lásky mezi dítětem a rodičem. Reakcí na tento směr je Goodova teorie manželské rodiny, která je dle autora vyčleněna ze širokého okruhu příbuzných vztahů, tyto vztahy nejsou chápány v podobě povinností či práv. Jedná se o neolokální rodinu, takže nevznikají problémy s přistěhováním jednoho či druhého partnera. Věk pro uzavření manželského svazku se zvyšuje a ekonomické aspekty jako důvod pro uzavření sňatku nepřevyšují emocionální přitažlivost. (Možný, 2006, s. 51-57)

1.3 Charakteristika současné rodiny

Rodina reaguje na sociální a ekonomické změny a z toho vyplývá, že se neustále mění a vyvíjí. Uzavírání manželství v naší společnosti již není trendem. Počet sezdaných párů, které uzavřely manželství, klesá. Stále více mladých lidí volí raději některou z alternativ soužití. Alternativní formu soužití můžeme chápat, jako formálně nezakotvený vztah, který může mít mnoho podob. Jedná se například o partnerství, manželství na zkoušku, trvalý vztah s dětmi bez uzavření manželství či partnerství bez dětí. (Šulová, 2011, s. 106) Můžeme říci, že pro současnou rodinu je tedy charakteristické spíše nesezdané soužití. Hlavní nevýhodou tohoto neformálního závazku je ovšem labilita vztahu. Neobjevuje se zde rozvodová bariéra, a tak velmi často dochází k ukončení vztahu z malichernosti. (Šmolka a Mach, 2008, s.

12) Dalším charakteristickým znakem současné rodiny je, že se zvyšuje věk, ve kterém lidé vstupují do prvního manželství (Kunák, 2007, s. 16). Důvodem toho posunu je více příležitostí k osobnímu rozvoji jedince a větší nároky na nalezení optimálního partnera. Rozvoj současné rodiny ovlivňují také ekonomické důvody. S postupem doby se zvyšují náklady po narození dítěte. (Fialová, 2000, s. 67) Zátěž pro rodinu představuje také prohlubování finančních rozdílů v jednotlivých rodinách (Šmolka a Mach, 2008, s. 12). Rozvoj rodin dále negativně ovlivňuje špatná dostupnost bytů pro mladé manžele a v neposlední řadě je to také zvýšené riziko nezaměstnanosti. Manželství a rodina tedy pro mladé lidi neztrácí svůj tradiční význam a hodnoty. (Fialová, 2000, s. 67) Rozpad tradičních hodnot rodiny či krize rodiny je tedy také jednou z charakteristik současné rodiny. Rodiny jsou stále více vystavované nejrůznějším zátěžím, tyto vlivy na rodinu se potencují a sčítají. I přes fakt, že nás stále do jisté ovlivňují tradiční modely ženských a mužských rolí, v dnešních rodinách upadá patriarchální model rodiny. K tomuto úpadku dochází především z demografických důvodů, ale velkou měrou také přispívá fakt, že jsou ženy v dnešní době více emancipované a směřují k vyšší úrovni vzdělání, než tomu bylo v minulosti. Ženy chtějí budovat svoji kariéru a dochází tedy často k tomu, že muž ztrácí své výsadní postavení. (Šmolka a Mach, 2008, s. 13) Skutečnost, že ženy opouštějí tradiční roli matky, se může dostat do konfliktu s potřebami dítěte a také s nízkou ochotou mužů podílet se na výchově dětí a chodu domácnosti (Kunák, 2007, s. 17). Dle Šulové (2011, s. 106-107) je dalším charakteristickým rysem současné rodiny je nízká stabilita rodiny, kdy se Česká republika řadí mezi státy s největší rozvodovostí. Rozvod se negativně prolíná do složení rodiny a vznikají neúplné rodiny s dětmi či jiné doplněné úplné rodiny.

Mezi pozitivní změny, ke kterým v rodině ve vývoji došlo, můžeme řadit zvyšující se věk novomanželů, klesající potratovost či fakt, že do manželství vstupují lidé dobrovolně, odpadl tedy tlak z okolí. (Šmolka a Mach, 2008, s. 13)

2 RODIČOVSTVÍ

Z právního hlediska je rodičovství úzce spjato s rodičovskou zodpovědností, což je souhrn práv a povinností rodiče, který je ukotven v zákoně č. 94/1963 Sb. Rodičovská zodpovědnost se týká péče o zdraví, citový, tělesný, mravní a rozumový vývoje nezletilého dítěte, dále pak zastupování a správy jmění tohoto dítěte. Dle tohoto zákona mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte oba rodiče a svým dětem jsou příkladem. (ČSSR, 1963)

Rodičovství již přestává být přirozeným údělem, velký podíl na tomto faktu má modernizace a rozvoj antikoncepce. Regulace rodičovství výrazně ovlivňuje strukturu rodin, ale také společnost, ve které se s poklesem porodnosti mění hlavně věková struktura obyvatel. Mimo jiné dochází ke změně v politické situaci, jelikož je větší podpora lidí svobodných či naopak starých na úkor podpory rodin s dětmi, čímž se opět přispívá k poklesu porodnosti. (Možný, 2002, s. 124-125)

„Rodičovství je široký koncept s podstatně odlišným obsahem podle fáze rodinného cyklu. Koncept fází rodinného vývojového cyklu implikuje koncept přechodů mezi těmito fázemi.“
(Možný, 2002, s. 125)

Dnes již s jistotou můžeme říci, že člověk se jako rodič nerodí, nýbrž se jím stává. A rodičem se stává v okamžiku, kdy se dostává do vztahu, kontaktu se svým dítětem a tento kontakt je dlouhodobý a neustálý (Maříková, 2008, s. 79). Za nejvýznamnější přechod v životě jedince můžeme považovat přechod k rodičovství. Tuto změnu v životě jedince můžeme shrnout do čtyř aspektů. Přechod na rodičovství sebou nese silný tlak okolí a to zejména na ženu. Již v historii bylo mateřství považováno za ryze ženský status. V případě, kdy je dítě neplánované můžeme hovořit o mimovolném přechodu k rodičovství. Neplánované rodičovství bylo charakteristické pro období socialismu, v této době se výrazně snížil sňatkový věk a došlo také ke změnám ve vzorci chování vedoucího k sňatku. Přechod k rodičovství je nerevokovatelný (nedá se vzít zpět) a také zlomový. Rodičovství nemůžeme chápat jako pozvolný proces. Těhotenství může matku připravit na dítě fyziologicky, ale ne sociálně. Rodičovství přináší mnohá očekávání, popř. i zklamání. (Možný, 2002, s. 126-131)

Mnoho odborníků považuje období přechodu k rodičovství za krizové, a to hlavně proto, že jedinci jsou nuceni přizpůsobovat se změnám a vytvářet strategie pro zvládnutí nově vzniklých situací. Tuto krizi muži i ženy prožívají jinak. Rodičovství je ale také nutné považovat za období, kdy má mladý dospělý možnost získávat mnohé zkušenosti a vede k pozitivnímu

vývoji jedince. Dalo by se říci, že v prvním roku rodičovství se v partnerském vztahu objevuje „plíživá eroze“, při níž je matka plně zaměstnána svým dítětem a zároveň postrádá pomoc od svého muže. Muž si naopak připadá zanedbáván. Tato krize se objevuje i v partnerských vztazích, které jsou moderní a charakteristické svou emancipovaností. A to hlavně z toho důvodu, že ženy dávají mužům najevo, že oni péči o dítě nezvládají, a tak se muži svých povinností v této péči raději vzdávají. (Karsten, 2006, s. 123-124)

Hodnoty, které ženy přisuzují rodičovství, jsou vyšší než ty, které jim přisuzují muži. Mnoho žen v rodičovství spatřují smysl života a možnost sledovat růst dětí je pro ně největší radostí. Tato tendence ovšem klesá v závislosti na vyšším vzdělání a nižším věku žen (Janebová, 2006, s. 13).

2.1 Role otce a matky ve výchově dítěte

Výchovu dítěte chápeme jako úmyslné či neúmyslné ovlivňování dětí dospělými členy rodiny. To jakým stylem je dítě vychováváno, je důležité pro rozvoj jeho osobnosti a výchova se odráží na chování dítěte v dospělosti. Výchovné působení bývá zprostředkováno například komunikací či nápodobou. Proto je důležité připomenout, že lidé se učí jak vychovávat své děti hlavně od rodičů. Od svých rodičů také přejímáme postoje, citovou náklonnost, ale také to do jaké míry se dětem věnujeme. Pravděpodobnost, že budeme své děti vychovávat tak, jak jsme byli vychováváni my je tedy velká. (Vymětal, 2004, s. 136-139)

Velkou roli ve výchově dítěte hraje také pojetí ženství a mužství. V minulosti dominovala představa o tom, že psychické rozdíly mezi muži a ženami jsou dány tělesnými znaky, které jsou určovány hormonálními vlivy a genetickou výbavou. První námitky k této teorii vznikaly v 60. letech 20. století, tedy době, kdy vznikala nejrůznější emancipační hnutí. Rozdíly mezi pohlavími nejsou determinovány pouhými rozdíly v tělesné konstituci, ale jedná se o výsledek vzájemně působících faktorů ve vývoji jedince. Tyto biologické, sociální a psychologické faktory formují osobnost jedince a působí na něj od raného dětství až do adolescence. Biologické faktory na vývoj mužství/ženství působí již před narozením, jedná se o souhru nitroděložního a genetického prostředí. Okolo roku a půl si dítě začíná vybírat podněty z prostředí, které utvářejí jeho identitu. (Poněšický, 2004, s. 14-15) Fakt, že se nejedná pouze o biologickou podmíněnost mateřského/pečovatelského pudu, dokazují také případy osamělých otců, kteří jsou schopni pečovat o své dítě. Rodičovské chování je tedy více než

ranou zkušeností či biologicky podmíněno okolnostmi ze sociálního prostředí a příležitostí. (Sobotková, 2001, s. 135)

Tradiční pojetí rozdělení rolí v rodinách považuje matku za osobu odpovědnou za fungování rodiny, přičemž jejím primárním úkolem je starat se o domácnost a výchovu dětí. Muž je považován za chleboďárce, který o své rodině uvažuje hlavně ve finanční rovině. (Kubíčková, 2003, s. 1) I přes fakt, že tohle rozdělení rolí v moderních rodinách slábne, nám výzkumy dokazují, že matky se v péči o děti angažují více. Můžeme říci, že muži se nejméně zapojují do péče o dítě v novorozeneckém a kojeneckém období. Okolo osmnáctého měsíce se zapojují více a nejvyšší angažovanost otců v péči a výchově o dítě je od pátého do patnáctého věku dítěte. Přičemž se svým dětem věnují spíše v rámci vzdělávání a rekreace. Základní péči dětem poskytuje matka. (Renzetti, 2005, s. 233)

Role rodičů ve výchově a jejich náplň se výrazně liší. Liší se také míra zvládnání a prožívání povinností a zátěže, či postoj k příslušné roli (Vágnerová, 2007, s. 117). Obecně lze říci, že otcové velmi často přistupují k výchově tvořivěji než matky, které berou výchovu spíše systematicky (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 104). I ve stylu výchovy matky či otce nalézáme rozdílnosti, ale tyto rozdíly nejsou na škodu, naopak pomáhají k optimálnímu vývoji dítěte. Otcové mají sklon si s dětmi hrát více než matky a tyto hry jsou více vzrušující, průbojnější a podněcující. Matky jsou v tomto ohledu konzervativnější. Hra otce se svými dětmi je také charakteristická pohybovou a dotykovou stimulací. Hry s matkou naopak stimulují dítě slovně a zrakově. Nalézáme také značné rozdílnosti ve výchově dětí mužského či ženského pohlaví. Otec se jinak chová ke své dceři a synovi. (Kubíčková, 2003, s. 2) Je důležité, aby se rodiče i přes různé pohledy na výchovu svých dětí, alespoň částečně shodli na přibližných cílech výchovy (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 104) Pavlát (2008, s. 190) uvádí otce jako stěžejní osobu, která je zodpovědná za vytváření sociálních vazeb dítěte. „ *Otcovství je tedy na rozdíl od mateřství velmi citlivé k vytváření kontextů osobního – rodinného a sociálního.*“ (Pavlát, 2008, s. 191) Péče otce má velký vliv na rozvoj zdatnosti dítěte v sociální a kognitivní oblasti (Pavlát, 2008, s. 191).

2.2 Genderové stereotypy v rodičovství

Genderem můžeme nazvat charakteristické vlastnosti, které rozlišují mužské chování od ženského. Ve společnosti nalézáme mnoho vzorců chování, které jsou přisuzovány jednotli-

vým pohlavím. (Jandourek, 2012, s. 93) V případě bagatelizovaného výkladu vzorců chování pro jednotlivá pohlaví mluvíme o tzn. genderových stereotypích. Tyto stereotypy jsou univerzální, protože se předpokládá, že všichni příslušníci daného pohlaví se chovají dle tohoto vzorce. Často ovšem nacházíme ve společnosti výjimky, ty jsou buďto společností přijímány nebo naopak v nich společnost vidí něco neobvyklého či abnormálního. (Renzetti, 2003, s. 20-21) Tyto genderové stereotypy nepříznivě ovlivňují také vývoj otcovství. V mnoha případech se opírají o předpoklad, že ve všech kulturách se otcové chovají stejně (univerzálnost otcovství) a dále předpokládají, že rodičovství je neměnné a vrozené (přirozenost). Jeden ze stereotypů byl rozšířen pomocí vývojové psychologie, přičemž hlavní roli hrála Attachment teorie Johna Bowlbyho. Tato teorie spočívá v tom, že dítě si může vytvořit pevnou vazbu pouze s matkou. Dítě je spjato s matkou již v době těhotenství a po porodu tato vazba pokračuje. Otec tedy není schopen být tak dobrý pečovatel jako matka, která je tímto darem vybavena již od přírody. Existují mnohé výzkumy, které tento fakt vyvrací. Děti nekladou důraz na pohlaví osoby, která o ně pečuje. Důležité pro mě je, jakým způsobem o ně daná osoba pečuje a do jaké míry se dítěti věnuje. Pouto dítěte a rodiče je velmi důležité, ale toto pouto není pokračováním prenatální vazby, vyvíjí se po porodu a je následkem praktické péče o dítě. Můžeme tedy říci, že primární osobou pro dítě se může stát kdokoliv, kdo o něj s láskou pečuje. Nemusí to být vždy žena, či biologický rodič. (Sedláček a Plesková, 2008, s. 20-21) V minulosti také panoval názor, že muž/otec by měl mít zcela odlišné vlastnosti než žena/matka. Muž by měl být emočně stabilní a racionální, žena naopak emocionálně spíše labilní a iracionální. Představa, že by tomu bylo naopak, vzbuzuje ve společnosti odpor. Rodiče z obavy před zženštilostí, štěpují svým synům již od útlého dětství pravidla typu: „muži nepláčou“. (Šmídová 2003, s. 159)

Dalším stereotypem je, že jsou ženy vybaveny schopnostmi, které jim pomáhají zvládat péči a výchovu dítěte lépe než mužům. Je to dané ale spíš tím, že jsou od malička vychovávány k pečovatelským dovednostem. I přes tento fakt se matky prvorodičky setkávají s problémy v péči o dítě a jsou nuceny učit se v průběhu. Z tohoto vyplývá, že se nemusí jednat o vrozený mateřský instinkt, ale je to výsledek každodenní praxe. Názory typu: „matky o své děti pečují všude na světě“, „po celá staletí byla výchova a péče o děti v roli matky“ či „i v přírodě se o svá mláďata starají samice a samci se starají o zabezpečení potravy“ můžeme zahrnout do mýtu přirozenosti. Těmito mýty se mnozí lidé snaží odůvodnit tradiční rozdělení otce a matky tedy živitele a pečovatelky. Najdeme ovšem mnohé kultury a živočišné dru-

hy, kde se setkáváme s opakem. Příkladem může být kmen Aka, kde muži mají vlastnosti, které v naší západní kultuře připisujeme spíše ženám. (Sedláček a Plesková, 2008, s. 23-25)

Jak jsem již nastínila na začátku kapitoly, genderové stereotypy jsou jedním z důvodů, proč muži odmítají nastoupit na rodičovskou dovolenou. Díky těmto stereotypům se rodiče pohybují v začarovaném kruhu. Jakékoliv obrácení či změna role se projevuje silným tlakem, jak uvnitř rodiny, tak ze strany společnosti. Udržení těchto stereotypů se daří hlavně díky veřejné agendě, médiím a také pomocí rodové tradice. Mnoho současných mladých lidí totiž získává většinu svých informací o rodičovství od svých vlastních rodičů. (Kubičková, 2003, s. 2) K tomu abychom se odpoutali od rodových tradic, je důležité pochopit chování a postoje rodičů. Vždyť i jejich rodičovský styl byl částečně ovlivněn a formován sociálními faktory. Mezi tyto faktory můžeme zařadit totalitní režim, sny a možnosti, které zůstaly nenaplněny či nejrůznější dramata (politické pronásledování, vězení), která na rodinu působila zvenčí. V okamžiku kdy dojde k pochopení těchto souvislostí, je možné rozlišit, které výchovné prvky je vhodné nadále používat, a které naopak vyřadit. (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 36-37)

2.3 Mateřství

Mateřství je velmi úzce spojeno s genderovou identitou mnoha žen. Většina žen chce být matkami a matkami se také cítí. Mateřství proměňuje hodnotový systém žen a proto je také velmi časté, že se ženy starají nejen o své děti, ale také o jiné osoby blízké. Mateřství je dáno nejen přítomností, ale utváří jej z velké části minulost. Podoba mateřství je tedy dána zkušenostmi, které mohou být zprostředkovány přes mýty a ideály o mateřství. (Gjuričová, 2009, s. 60) V důsledku toho, že ve společnosti přetrvává mýtus ideální matky, bývá na matky vyvíjen velký tlak a vysoká mnohdy až nereálná očekávání. Obraz ideální matky můžeme popsat následovně: je jednoznačně šťastná, že zastává roli matky, vyrovnaná s touto rolí a dítě ji naplňuje jen kladnými pocity. Tento ideál je mnohdy nerealizovatelný, jelikož mateřství nepřináší pouze radost a pocity štěstí, ale také mnoho problémů, nepříjemných zážitků či omezení. (Vágnerová, 2007, s. 128) Být matkou je chápáno jako sociální role a přijetí této role od ženy očekává rodina, ale také společnost. Je to ovšem i sociální instituce, v rámci které je žena do jisté míry nucena plnit tuto roli. (Gjuričová, 2009, s. 60) Ze sociologického hlediska se matkou stává žena, která své děti vychovává. I přesto, že existuje volnost v tom, jaké metody matka k výchově použije, je povinna tyto metody odůvodňovat

společnosti, aby si svou roli udržela. V případě, že tyto metody vysvětlí a jsou společností chápány, jako vhodné výchovné metody, role matky se posilňuje. Výchovu v roli matky můžeme tedy chápat jako přílišnou volnost, ale také neustálý dozor. (Fafejta, 2004, s. 19)

2.4 Otcovství

Mateřství je tedy spojeno s ženskou identitou a otcovství je tedy spojeno s mužskou. Existuje mnoho podob otcovství, v české společnosti ovšem přetrvává tradiční podoba otcovství, kde je hlavní rolí otce uživit rodinu (Gjuričová, 2009, s. 60). Ze sociologického hlediska můžeme za otce považovat muže, u něž má společnost za to, že má vůči dítěti či matce určité závazky, povinnosti a práva. V případě, že svoji roli neplní, může mu být odejmuta. Společnost včetně dítěte jej přestane chápat jako otce a jeho otcovská role tedy vymizí. (Fafejta, 2004, s. 17) Otcovství na rozdíl od mateřství nepřináší mužům takovou zásadní změnu, jako ženám. Život muže se po narození dítěte výrazně nemění. Každodenní péče o dítě se jej nedotýká v takové míře, jako je tomu u matky a v oblasti pracovní také nedochází ke změnám. Jediné změny, které ovšem mohou být pro muže stresující, se odrážejí v trávení volného času. Skutečnost, že muž již není středem pozornosti jeho partnerky, je pro něj také stresující. Někteří muži mohou dokonce vnímat své dítě jako rušivý faktor. (Vágnerová, 2007, s. 129) Názory odborníků na pojetí otcovství se různí, mezi hlavní otázky, které si odborníci v kontextu s otcovstvím pokládají patří: Mají otcové nějaké specifické a jedinečné schopnosti či charakteristiky? Mají tyto charakteristiky vliv na styl výchovy, který otcové volí? Liší se důsledky péče otce na rozvoj dítěte od mateřských? Na výjimečný význam otce v životě dítěte klade důraz hlavně esencialistický přístup. V tomto přístupu je také kladen důraz na biologické rozdíly mezi matkou a otcem. Oproti tomu konstruktivistický přístup preferuje dynamické procesy, při nichž jsou rodičovské role neustále měněny vlivem nejrůznějších interakcí. (Maříková, 2009, s. 91)

2.4.1 Vývoj otcovství v historii

To, jakým způsobem a směrem se vyvíjelo otcovství, můžeme popsat již od prehistorie. Role otce se neustále mění v závislosti na nejrůznějších faktorech a změnách v uspořádání společnosti. Tato kapitola má stručně představit, jak se chovali a jaké postavení měli otcové v dobách minulých.

Dějiny otcovství podrobně objasnil L. Zoja (2005, s. 21-22, 61-65) ve své knize Soumrak otců. Historii otcovství popisuje v několika historických etapách: prehistorie otcovství, antické Řecko a Řím, počátky křesťanství, období Francouzské revoluce, průmyslové revoluce, období první i druhé světové války a také období revoluce rodiny. Role otce v prehistorickém období je poněkud nejistá. V této době se začíná vyvíjet otcovství. Můžeme jej chápat jako určitý program, který je závislý na vůli, záměru a volbě muže. Mateřství je do jisté míry dáno přírodou, zatímco otcovství se dá vnímat jako uměle vytvořený konstrukt. Můžeme říci, že nikoliv vývoj druhů dal mužům otcovské kvality. Otcovství je dáno mužům dějinami a vývojem, ne přírodou. V období antického Řecka a Říma se role otce výrazně změnila. Původní nejistotu vystřídala silná nadřazenost otce nad matkou. Řekové považovali za jediného správného rodiče otce, matka měla v tomto období roli živitelky. Římané roli otce vyzvedli ještě výše. Otcové byli nadřazeni nejen matkám, ale také dětem. V tomto období ale neustále platí pravidlo, že k otcovství nestačí pouze dítě zplodit, muž musí vyjádřit vůli, že otcovství přijímá. Modelem otce byl v této době považován například Hektór, který byl charakteristický svou velkou citovou vzdáleností od světa matky i dítěte.

„Otec rodiny se nebrání jen navenek, vůči jiným otcům, ale i směrem dovnitř, vůči rodině, dorůstajícím dětem, a partnerce, která mu konkuruje. Otec zakouší totální útisk všech těch fazet své osobnosti, které nepůsobí vlivně a autoritativně.“ (Zoja, 2005, s. 81)

Období novověku a dekadence bylo velkou měrou ovlivněno vývojem křesťanství, mnohými revolucemi a válkami. Tyto události se odrážely na obrazu otcovství. Rozvoj křesťanství přináší rodinám větší ekonomickou stabilitu a je přísnější v otázkách sexuálních excesů. Otcem dítěte se stává muž, který je manželem matky dítěte. (Zoja, 2005, s. 145)

„Otcem je ten, kdo sexuálně disponuje matkou (a dětmi jako vlastnictvím). Vždyť skutečnost zplození otcem nemá pro dítě žádný význam.“ (Zoja, 2005, s. 144)

V období raného křesťanství je pro určení otcovství důležitá vůle otce přijmout potomka za vlastního. Otec se stává pro dítě učitelem a poprvé v historii se otec označuje jako živitel rodiny. V období reformace a renesance jsou ideální podmínky pro rozvoj malých moderních rodin. V čele těchto rodin stojí otec. Někteří autoři mluví o tomto období jako o vzeštnosti otců, jiní v něm vidí pouze prosazení již dlouho přítomné autoritativní role otce, které ovšem vede k úpadku otcovství. (Zoja, 2005, s. 147-148, 151-152) Otec představoval ztělesnění autority a moci hlavně v 19. století. V tomto období byl hlavním a jediným živitelem

celé rodiny a své děti i manželku zastupoval před právem. V rodinách existovala striktně stanovená rodinná pravidla. A rodina byla také základní jednotkou společnosti, která v té době byla jasně zaměřená na statky. (Radimská, 2002, s. 1) Průmyslová revoluce přinesla další změny ve struktuře společnosti a tím samozřejmě také ve struktuře rodiny. Otcové již nepracují v hospodářství a nejsou tak svým dětem vzorem, který zůstává na očích. Od této doby můžeme mluvit o „neviditelném otci“. Otec většinu času tráví v práci (v továrně) a tak se ztrácí z očí svých dětí, rodina upadá a hlavně v nižších sociálních vrstvách se stává pro děti nezdravým obydlím. Dochází tedy k odcizení otců od svých dětí a to i u výše postavených rodin. (Zoja, 2005, s. 159-163) V této době tedy žena přebírá veškerou zodpovědnost za výchovu dětí a péči o domácnost. Tato situace přetrvává i v době kdy ženy vstoupily na trh práce. Jejich roli na pracovním trhu ovšem tento fakt do velké míry diskriminuje nad muži. (Linková, 2002, s. 3) Zoja (2005, s. 167-173) uvádí, že ani První světová válka tíživé roli otce příliš nepomohla. Muž se odchodem do války vzdaluje od rodiny ještě více a situace v rodinách se nadále zhoršuje. Po válce vchází do popředí nový model muže jako hrdiny či neotřesitelného otce. Role mužů se vysoce povznesla nad roli žen a ve společnosti byla tato nadřazenost zřetelná například nepřátelskými slovy k ženství. V období Druhé světové války se v Evropě objevuje model „strašného otce“. Tento otec je silnou autoritou, která dává svým dětem nespílitelné úkoly a povyšuje se nad matku. Tento model převládal hlavně v zemích, které byly aktivně ovlivňovány politickou situací (po Druhé světové válce přetrvával v totalitních zemích).

2.4.2 Otcovství versus mužská identita

Šmídová (2003, s. 158) uvádí, že mužskou identitu a mužství nelze přesně definovat, protože se setkáváme s mnohými rozdíly. Mužství se různí v závislosti na kultuře, sociálních vrstvách či historickém kontextu.

„Mužství je tedy vnímáno jako soubor mužských charakteristik podmíněných historickým, sociálním a kulturním prostředím, v němž se vytvořilo a jež je stále formuje.“ (Šmídová, 2003, s. 158)

Mužství můžeme zařadit do několika základních typů, přičemž v literatuře se nejčastěji objevují následující typy mužství:

- 1) *Normativní mužství* můžeme označit také jako jednodimenzionální a to hlavně z důvodu, že je pro něj typické potlačení jemnosti a zdůraznění fyzičnosti.
- 2) Za dominantní představu o mužství je považováno „*macho mužství*“, které je založeno na fyzické síle a zevnějšku, která pomáhá muži v soutěživosti, moci a vítězství nad ostatními. Tito muži chápou svět jako soustavu předmětů, kterými mohou manipulovat. Jedná se o extrémní mužství, které je charakteristické prosazováním agreivity, síly a násilí.
- 3) Dalším typem je *moderní muž* nebo také nový otec, který je citlivější a jemnější.
- 4) *Zženštilí či homosexuální muži* jsou často považováni za neúspěšné alternativy mužství.
- 5) *Hegemonické mužství* je takové, které vychází ze vztahu k ženám a jiným mužství. V západních zemích je typickým obrazem tohoto muže běloch, mladší střední dospělosti, střední vrstvy, je soutěživý, mocný, úspěšný a aktivně se prosazuje ve veřejné sféře (Šmídová 2003, s. 159-160).

V poslední době se ve společnosti objevují skupiny, jejichž hlavní zájem je změna mužství (tzn. „hnutí mužů“). Výzkumy prokazují, že muži sami mají zájem na tom se změnit. Muži jsou ale konzervativnější než ženy a své návyky tak mění pomaleji. Minulost pro ně ztělesňuje bezpečnější a stabilnější mužnost. Změna je pro ně velmi obtížná hlavně v oblasti otcovství. V minulosti se totiž od otců očekávalo, že budou mít opačné vlastnosti než matky. (Šmídová, 2003, s. 159, 164)

Za hlavní zdroj exkluze mužů v péči o dítě můžeme tedy považovat hegemonické mužství, které odpovídá tradičnímu pojetí maskulinity (Janebová, 2006, s. 16). Od mužů a tedy i otců je očekáváno, dle tradičního pojetí mužské role, že bude podnikavý, ambiciózní, průbojný, soutěživý, na druhou stranu ale také stabilní, klidný, realistický a neemotivní. Od mužů se také očekává, že budou houževnatí, vyhranění, neústupní a silní. Dominance a s tím spojená agresivita, rozhodnost a objektivnost je také přípustná či očekávaná vlastnost u mužů. Muž by měl být také autokratický, nezávislý, rigidní a logický. (Plaňava, 2000, s. 108) Šmídová (2003, s. 161) rozšiřuje tradiční mužskou roli ještě o následující vlastnosti: málomluvnost, psychická odolnost, průbojnost, racionalita, samostatnost. Tradiční nebo také konvenční muž se také vyhýbá ženskému chování a není schopen věnovat se ženským

aktivitám. Obecně usiluje o výkon a orientuje se hlavně na úspěch, přičemž preferuje soběstačnost, nezávislost a nezranitelnost.

2.4.3 Formy otcovství

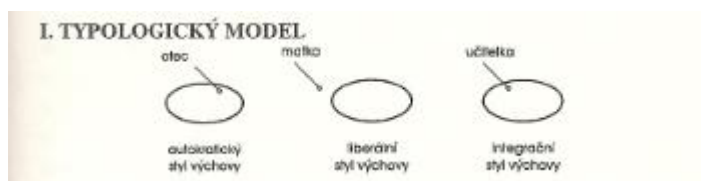
V odborné literatuře se setkáváme s mnohými formami otcovství. Pro mou práci, resp. výzkum, je stěžejní objasnit takové formy otcovství, které rozdělují otce na dva do jisté míry odlišné póly. Prvním z nich je tradiční forma otcovství a druhou je moderní forma otcovství.

Tradiční pojetí otcovské role – otec živitel, autoritativní otec

V případě tradičních rodin jsme svědky přesného stanovení role otce a matky a s tím související odpovědnost a povinnosti vykonávat určité úkoly (Hrušková a Kozlová, 2008, s. 31). Tradiční otcovská role vychází ze strukturálního funkcionalismu, kdy představitelé tohoto směru rozdělili role v rodině na instrumentální a expresivní. Otec v rodině zastává vedoucí pozici, rodinu podporuje ekonomicky a má tedy hlavní pravomoc při rozhodování, dle strukturálního funkcionalismu je tedy jeho role v rodině instrumentální. Expresivní role, ve které se jedinec soustřeďuje na domácí práci, péči o děti a uspokojování potřeb jednotlivých členů rodiny, je tedy záležitostí žen. (Renzetti, 2003, s. 214)

V tradičním pojetí se otcovská role vkládá velmi často do souvislosti se zaměstnáním otce. Otcovská role je tedy hlavně chápána v profesním rozměru. Proto je muži velmi často považován čas strávený v práci, za čas věnovaný rodině. (Maříková, 2009, s. 90) Otce, který svou otcovskou roli přijímá hlavně v rovině zabezpečení rodiny, nazýváme otcem živitelem. Mnoho mužů považuje roli živitele za zásadní a pro mužskou identitu klíčovou. Do role živitele nespadá pouze finanční příspěvek rodině, ale také celkové materiální zabezpečení dětí, spojené také s úpravou a údržbou bytu. I tuto aktivitu muži hodnotí jako činnost věnovanou dětem a rodině. (Dudová, 2005a) V případě, kdy muž zastává tradiční model otcovství, nemůžeme říci, že se o rodinu a děti nestará. Otec o rodinu pečuje, ovšem jiným způsobem než matka. Je spíše pomocníkem pod dohledem matky a jeho role není časově náročná. Soustřeďuje se tedy spíše na matku. Právě otec by měl porozumět stresu, kterému je vystavena při celodenní péči o děti a pomoci ji tento stres překonat. (Fafejta 2011, s. 213) Výchova a péče o dítě zůstává v roli matky a to hlavně z důvodu, že otec, který je doma přítomen zřídka, je v rodině brán spíše v zastoupení (Maříková, 2009, s. 90). Otec vstupuje do role vychovatele až v době, kdy je dítě v pubertě a jeho hlavním úkolem je učit děti ro-

lím, které zastávají v dospělosti. V tomto období mají ale děti již vytvořený silný citový vztah k matce a otce berou spíše jako autoritu. (Fafejta, 2011, s. 213) Autoritou, která stanovuje pravidla, je i přesto, že více času než v rodinném prostředí tráví v práci (Maříková, 2009, s. 90). Ve vztahu rodič dítě, je autorita velice důležitá, musí být ale vybudována na správném základu. Kunák (2007, s. 58) uvádí několik negativních případů autority. Vybrali jsme ty z nich, které se vztahují k tradičnímu modelu otcovské role. Prvním z nich je autorita založená na křiku, utlačování, neustálých hádkách. Rodič se v tomto případě řídí heslem, čím přísnější budu, tím lepší. Stanovováním těchto přísných pravidel se přibližuje otec k autoritativnímu výchovnému stylu, který je u tradičního pojetí otcovské role také velmi častý (Maříková, 2009, s. 90). Autoritativní či autokratický výchovný styl je charakteristický zákazy, tresty či nátlakem. Děti mají malý prostor pro samostatnost a rozvoj vlastní iniciativy a jejich potřeby se příliš nedbá. Vztahy jsou spíše odcizené a požadavky kladené na děti jsou nepřiměřené a jsou negativně hodnoceny. (Kunák, 2007, s. 68) Studie ukazují, že autoritativní otcové jsou většinou muži v rodinách, jejichž socioekonomický status je obtížnější, ať už z důvodu vzdělání či finančních. Tito otcové tráví v práci velké množství času, ale jejich výdělky jsou nižší. U těchto mužů je vyšší riziko, že budou své děti zanedbávat popřípadě fyzicky týrat. (Paquette, Bolté, Dubeau, 2000, s. 227) Kunák (2007, s. 58) dále uvádí autoritu, která je založená na odstupu. Je velmi častá u časově vytížených mužů, ať už z důvodu práce či koníčků. Autorita založená na soustavném moralizování je dalším negativním příkladem. Rodiče berou vážně každou situaci a každou maličkost využívají k tomu, aby mohli moralizovat. Čáp (1996, s. 145) uvádí typologický model výchovy (je zde znázorněn výchovný styl otce, matky a učitelky), na kterém zřetelně vidíme, že otec je zařazován do autokratického výchovného stylu.

Obrázek 1. Typologický model výchovy

Dle Hruškové a Kozlové (2008, s. 32) je tradiční typ otce velmi často přijímán muži dělnické třídy.

„Nové“ pojetí otcovské role – pečující otec, aktivní otec

Otcovství začíná silně ovlivňovat trend, který zahrnuje změnu v roli otce z autoritativního na pečovatelského. Do otcovských povinností nově spadá osobní péče o dítě či domácnost. Pečující otec pomáhá v každodenní činnosti své ženě. Aktivně se zapojuje do přípravy a podávání jídel, hygieny, čistoty o ukládání dítěte ke spánku či jeho probouzení, dopravu do školy, školky, nebo k lékaři. Tyto aktivity vedou ke zdraví dítěte a k fyzické pohodě dítěte. Otcové tedy nově přebírají aktivity, které byly dříve vyhrazeny pouze ženám. (Dudová, 2005b) Otcovskou péči o děti v České republice můžeme zahrnout do dvou skupin. Do první skupiny spadají krátkodobé aktivity a rituály, ve kterých otec věnuje svůj čas dětem (může se jednat o každodenní činnosti). Druhá skupina shrnuje dlouhodobý časový úsek, který otec tráví s dětmi bez pomoci nebo přítomnosti matky. (Maříková, 2009, s. 90)

Aktivnímu otcovství a pečujícím otcům a je věnovaná následující kapitola.

Tradiční rozdělení rolí v rodině, kdy otec je živitel a matka pečovatelka, se objevuje i v současných českých rodinách, minimálně po dobu mateřské nebo rodičovské dovolené, která je v České republice relativně dlouhá (Dudová, 2005a). Maříková (2009, s. 91) poukazuje na fakt, že v české společnosti klesá počet mužů, kteří zastávají tradiční rozdělení rolí. I přesto je v českých rodinách zvykem, že vyšší podíl na výchově a péči o dítě má matka a existuje stále velké procento rodin, v nichž je nastoleno tradiční uspořádání zodpovědnosti a povinností. Radimská (2002, s. 1) odkrývá paradox, kterého jsme svědky v současných rodinách. Na jedné straně stojí matky, které jsou zcela zodpovědné za chod domácnosti a péči o své děti. Přičemž jejich partneři se ztotožňují s tradiční otcovskou rolí. A na druhé straně stojí otcové, kteří se cítí v nepravu z důvodu, že nemohou naplno vykonávat svou otcovskou roli.

3 AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ

Aktivní otcovství se stává synonymem pro otcovství, které je dobrovolné a vztahové. Tento typ otcovství již není předurčen pouhým očekáváním od společnosti a není daný ani normami, ale je to závazek, který muž přijímá dobrovolně. Dobrovolnost rozhodnutí stát se aktivním otcem se odráží také na tom, jak se sám muž cítí. Tito otcové jsou velmi často popisováni jako šťastní, zdravější a muži, kteří žijí plnější život. A to hlavně z důvodu, že nahradili boj o kariéru a vydělávání peněz za spolužití s rodinou. (Fafejta, 2011, s. 215, 222) Koho tedy můžeme považovat za aktivního otce? Aktivní otec je muž, který se výrazně podílí na péči o své děti a chápe jejich potřeby (Fafejta, 2011, s. 215). Jako synonymum pro aktivní otcovství můžeme použít pojem „nový otec“. V souvislosti s tímto pojmem jsou hledány nové alternativy otcovského a mužského chování. Důraz je kladen na změnu z tradičního otce, který je charakteristický pouhou symbolickou účastí v rodině, na otce, jenž bude plnit povinnosti vůči rodině svědomitěji. (Janebová, 2006, s. 19) O novém otci tedy můžeme hovořit jako o vztahovém otci, a to hlavně z důvodu citové blízkosti ke svým dětem. Vztahové otcovství v mnoha případech nahrazuje institucionální otcovství (tradiční), ve kterém představuje otec zákon a autoritu. Nový otec je pro je pro své děti spíše průvodce, trenér, který mu pomáhá optimálně rozvíjet osobnost. (Radimská, 2002, s. 2) V tomto konceptu je otec chápán jako rodič, který je stejně kompetentní a schopný jako matka. Podílí se nejen na výchově, ale také na základní, primární a rutinní každodenní péči o dítě. (Maříková, 2006, s. 11) Tato neodkladná a každodenní péče o děti přináší otcům možnost vytvořit si hlubší vztah se svými dětmi a mnoho mužů si tak uvědomí, o co byli jejich vlastní otcové připraveni (Fafejta, 2011, s. 222). Nový otec se odlišuje od tradičního také tím, že nedefinuje ženskou identitu jako opak mužské identity. I z tohoto důvodu, je pro něj snadnější přijmout úlohu pečovatele, která náleží rodičovství. (Sedláček a Plesková, 2008, s. 34) Ryba (2003, s. 327) vidí „nové muže“ jako generaci dorůstajících vysokoškolsky vzdělaných mužů, kteří se díky svému vzdělání dokázali odpoutat od tradičních stereotypů. Jedná se o mladé muže, kteří již nepřijímají patriarchální dogmata a vzorce. Uznávají odlišnosti mezi mužem a ženou a dokážou tyto odlišnosti respektovat a jsou ochotni partnerce pomáhat. Patriarchální chování či sexismus vnímají jako akt mužské ješitnosti.

V tradičním slova smyslu chápeme aktivní otcovství jako dobu, kterou otec tráví s dětmi, když se matka stará o domácnost nebo také čas, který otec věnuje vydělávání finančních prostředků pro zajištění rodiny (Sedláček a Plesková, 2008, s. 10). Na rozdíl od dob minu-

lých se ale v moderní společnosti objevuje stále více mužů, kteří se snaží vytvářet láskyplný vztah ke svému dítěti a aktivně se podílet na jeho výchově. Ne vždy je pro otce snadné skloubit pracovní nasazení a péči o rodinu, zejména z důvodu pracovních podmínek. Muži pečují o své děti jinak než ženy, do výchovy vkládají osobní kvality, modely jednání a schopnosti a v počáteční fázi aktivního otcovství potřebují šanci a sebedůvěru. (Schäfer, 2005, s. 7-8) Angažovanost otců ovšem můžeme spatřit ve třech rovinách. První z nich je přímá interakce dítěte s otcem. Druhou rovinou je přístupnost, ve které je otec otevřený ke svým dětem a zprostředkovává jim psychickou i fyzickou oporu. Poslední je zodpovědnost, kdy je otec zodpovědný za blaho a výchovu svých dětí. (McBride, Brown, Bost, 2005, s. 361)

Mezi výhody aktivního otcovství můžeme zařadit pozitivní pohled na rodičovství, manželství či sociální péči u dětí, které si vytvořily s otcem vřelý vztah (Pavlát, 2008, s. 190). Aktivní otcovství má pozitivní dopad na celou rodinu (na dítě, matku i otce), na osobnost a psychický stav rodičů (v tomto případě myslíme matku i otce), pozitivní vliv na vývoj dítěte, na kvalitu a stabilitu vztahů v rodině (Maříková, 2006, s. 11).

Tento druh otcovství ovšem bývá mnohdy vnímán jako konkurence pro kult mateřství, z tohoto důvodu nebývá přijímáno institucemi a mnohdy ani matkami (Radimská, 2002, s. 3). Ženy mají často pochybnosti o možnostech svých mužů a je pro ně těžké vzdát se péče o své dítě (Schäfer, 2005, s. 8). Ale zároveň se tímto odmítáním aktivního otcovství snaží vyhnout nálepce „krkavčí matky“ a odsouzení ve společnosti. Jev, kdy matky odmítají přenechat část zodpovědnosti za péči o dítě či domácnost na otce se nazývá maternal gatekeeping. Proto také u žen mnohdy přetrvává tradiční rozdělení rodinných rolí na matku pečovatelku a otce živitele. (Sedláček a Plesková, 2008, s. 47)

3.1 Vztah otce a dítěte

V tradičním rodinném uspořádání, kdy otec je v roli živitele a matka v roli pečovatelky se velmi často setkáváme s volnějším vztahem dětí na otce. V případech, kdy otec o své děti pečuje ve větší míře (nebo dokonce zůstává s dítětem na rodičovské dovolené) se setkáváme s kladným posunem ve vztahu otec-dítě. Tento vztah je blízký, otevřený a přátelský. Zajímavostí je, že tradiční otec se více věnuje svému synovi než dceři, přičemž v něm posilují

genderové stereotypy. Opakem je aktivní otec, který se ve výchově věnuje stejnou měrou synovi i dceři a tím genderové stereotypy porušuje. (Maříková, 2009, s. 100-101)

Vztah otce a dcery

Vztah otce a dcery bývá hlavně z počátku ovlivněn společenskými předsudky o incestních tabu. Z tohoto důvodu je otec, co se týče vztahu s dcerou spíše zdrženlivý. Později jsou ovšem otcové na své dcery pyšní, i za předpokladu, že více toužili po tom, mít syna. (Janošová, 2008, s. 24) Otec je považován za prvního muže v životě dívky. Jeho role je pro dceru velmi důležitá, protože právě on ovlivňuje její vztah k mužům v budoucím životě. Dle tradičního modelu, má matka vychovávat svou dceru k tomu, aby byla dobrou ženou a otec zase vést syna k tomu, aby se z něj stal správný muž. Jaká je tedy dle tohoto modelu hlavní role otce vůči dceři? Otec se stává hlavně předobrazem volby budoucího partnera dívky. (Novák, 2009, s. 11-13) Nemůžeme ale říci, že by existoval univerzální model otce. Muž, který nebývá velmi často doma, je pro dívku velmi vzácný a ta si jej vybavuje hlavně jako rytíře. Dívka si jej vysní a pamatuje si všechny skvělé okamžiky, které spolu strávili, i když to v mnoha případech znamená pouze pár hodin týdně. Dalším typem, je otec, který je pro svou dceru velkým kritikem. Je autoritou a pro děti je velmi těžké se mu zavděčit, mnohdy to bývá ovšem z důvodu, že sám nechce ukázat své pocity. Tento typ otce může způsobit u dívek sebepodceňování a to i v budoucím životě. Ovšem existují i otcové, kteří svou kritiku dokážou podat s nadsázkou a zůstanou tak svým dcerám kamarádi. (Novák, 2009, s. 14-16) Za ideálního otce můžeme považovat muže, který je v literatuře také označován jako „bezpečný otec“. Poskytuje své dceři bezpečí, jistotu či pomoc. Dívka, která je vychovávána takovým otcem, je plně připravená na kontakt s muži v budoucnu a hlavně je sebejistá. (Novák, 2009, s. 19)

Vztah otce a syna

Vztah otce a syna je charakteristický tím, že otec se snaží u synů rozvinout hlavně soutěživost, tvořivost, fyzickou zdatnost a samostatnost (Janošová, 2008, s. 24).

Ve vztahu otce a syna nalézáme několik modelů otce. Tyto modely mají společnou polarizaci k tradičnímu nebo modernímu pojetí role otce. Mezi tradiční modely otce můžeme zařadit otce-machry, otce-psychopaty a egocentrické otce. K moderním modelům otců můžeme zařadit citlivé, milující otce-dvojníky a otce rovnostářského typu-kamarády. (Yablonsky, 1995, s. 61)

- a) Citlivý, milující otec – dvojník: Takovýto otec je charakteristický tím, že je po emoční stránce naprosto zdravý. A je schopen dát přednost potřebám syna před svými vlastními potřebami. Pro otce je narození syna naplněním života. Dokáže vnímat jeho radost i smutek. Do syna vkládá veškeré své naděje a je pro něj těžké přiznat si synův neúspěch, což může mít negativní vliv na jeho vývoj. (Yablonsky, 1995, s. 62-64)
- b) Otec rovnostářského typu – kamarád: Tito muži jsou pro svého syna spíše jako vrstevníci a zachází s ním jako se sobě rovným. U syna si nezajistí přirozenou autoritu a neučí je kázni, hlavně z důvodu, že on sám nemá přesně zažitá pravidla. Pro své syny jsou ale skvělými partnery ve hře. (Yablonsky, 1995, s. 65-66)
- c) Otec – machr: Tento typ otce přehnaně lpí na své mužnosti a tuto mužnost se snaží převést na výkony svého syna. Pro syna je velmi těžké získat soběstačnost, neboť je neustále pod vedením svého otce, který jej vede tvrdou rukou. (Yablonsky, 1995, s. 66-67)
- d) Otec – psychopat: Tito muži mají sníženou schopnost vytvářet a udržet si vlastní emoční vztahy, jedná se opačný případ milujícího otce. Nejsou tedy schopni projevit náklonnost nebo lítost. Charakteristická je pro tyto muže také omezenost sociálního svědomí, podřízenost veškerých vztahů s lidmi jeho egocentrismu, manipulace s lidmi v jeho prospěch nebo dokonce patologické lhaní. (Yablonsky, 1995, s. 78-80)
- e) Egocentrický otec: U těchto mužů dochází k zásadnímu konfliktu rolí. Není pro něj charakteristická porucha osobnosti naopak je vybaven schopností stát se dobrým otcem, ale většinou dá přednost svým potřebám před svojí otcovskou povinností. Své chování odůvodňuje tím, že když bude úspěšný on, bude to výhoda pro jeho potomky. V případě, kdy dá přednost otcovství před vlastními úspěchy, často tuto skutečnost svému synovi opakuje a vyčítá. (Yablonsky, 1995, s. 81-84)

3.2 Otcové na rodičovské dovolené

V minulosti byla podpora státu v oblasti rodičovství mířena výhradně ženám. Za přelomový rok můžeme považovat 1974, kdy byla poprvé uzákoněna ve Švédsku rodičovská dovolená. Tímto krokem se žena stala spoluživitelkou rodiny a možnost sdílení rodičovské role se stala přijatelnější. (Janebová 2006, s. 17) Dle Maříkové a Radimské (2003, s. 7) byla v České republice péče o malé děti výhradně doménou žen. Až do poloviny 80. let 20. století

muži neměli nárok na jakoukoliv podporu ze strany státu v oblasti mateřství (mateřská dovolená, příspěvky, pomoc, atd.). Janebová (2006, s. 17-18) uvádí, že významným rokem se stal rok 1984, kdy bylo uzákoněno, že muž, který se celodenně stará o dítě do věku dvou let, může pobírat mateřský příspěvek. Mateřský příspěvek je určen pro muže pouze v případě, kdy matka ze závažných důvodů není schopna pečovat o dítě. Z čehož vyplývá, že je žena stále brána za hlavního pečujícího rodiče. Další změna nastala v roce 1990, kdy vstoupil v platnost zákon o rodičovském příspěvku. Dle tohoto zákona již má nárok na rodičovský příspěvek „*rodič*“. Dochází tedy k částečnému zrovnoprávnění rodičovství. Částečně uvádíme z důvodu, že od této doby mohli muži nastoupit na rodičovskou dovolenou, ale nebyli chráněni a mohli tak v průběhu rodičovské dovolené přijít o zaměstnání. K úplnému zrovnoprávnění mužů a žen došlo až v roce 2011 novelou Zákoníku práce, přičemž v dnešní době může na rodičovské dovolené zůstat každý pracující muž bez ohledu na jeho rodinný stav.

V České republice narazíme na otce na rodičovské dovolené opravdu zřídka. Často je tato skutečnost ve společnosti odsuzována. Muži musí čelit mnoha netaktním poznámkám a ženy bývají často považovány za krkavčí matky či feministky, které si neváží svých mužů. I přes tento fakt mužů na rodičovské dovolené přibývá a z výzkumů mladé generace vyplývá, že je stále více mužů ochotno věnovat se svým dětem na plný úvazek a stát se aktivním otcem na rodičovské dovolené. (Šmolka, 2011, s. 55) Důkazem toho, že česká společnost není ještě zcela připravena na tuto změnu, je také fakt, že ženy i muži používají pojem mateřská dovolená pro celé čtyřleté období péče o dítě. Což vypovídá o tom, že rodičovská dovolená je využívána hlavně ženami. V jiných západních zemích není tak časté, že si lidé pletou rodičovskou a mateřskou dovolenou. (Janebová, 2006, s. 16)

Muže na rodičovské dovolené bychom měli vnímat jako nástroj převrácení tendence diskriminování obou pohlaví. Tradiční pojetí rolí určuje ženám starat se o své děti naplno na úkor své kariéry. Ženy jsou často nuceny přizpůsobovat mateřství své práci a mnohdy jsou svojí rolí matky do jisté míry diskriminovány. Muži se naopak nevěnují péči o děti takovou měrou jako matky. Mužům je tedy do jisté míry odpíráno podílet se na výchově svých dětí a ženám naplno rozvíjet svoji kariéru. (Maříková a Radimská, 2003, s. 5) Ve společnosti již tradiční model otce jako živitele ustupuje, ale i přesto je plat žen nižší a pracovní pozice nabízené ženám jsou také nižší (Šlechtová, 2006, s. 126). Pokud by tedy byla rodičovská dovolená více využívána muži, došlo by ke zvýhodnění obou pohlaví. Diskriminace žen na pracovním

trhu by se snížila a oproti tomu možnost více se podílet na výchově svých dětí pro muže by se zvýšila. (Maříková a Radimská, 2003, s. 5) Tyto změny se osvědčily v mnoha zemích, kde existuje významné procento mužů na rodičovské dovolené. Ženy se zde objevují ve vedení velkých firem či v politice a mají tak mnohem jednodušší přístup k moci. Mužům přináší tyto změny možnost starat se o své děti a vychovávat je. Rozšířenost aktivního otcovství ovšem přináší svá pozitiva i do změn veřejného prostoru. Hromadná doprava, veřejné budovy, ale také parky či ulice jsou nyní přístupnější, otevřenější a přátelštější k dětem i rodičům. V zemích kde je aktivní otcovství rozšířeno, je nižší výskyt násilí páchaného na ženách a to právě z důvodu propojení rodinné a veřejné sféry. (Sedláček a Plesková, 2008, s. 6-8)

Důležité je také uvést, jaké faktory vedou muže k tomu, aby se stali otcem na rodičovské dovolené. Nejčastěji ovlivňuje toto rozhodnutí finanční situace rodiny. Hlavně v případech, kdy jejich partnerka má vyšší příjem, než oni sami. Tento důvod uvádějí muži ve výzkumech v zemích, kde jsou rodičovské příspěvky nižší. Dalším faktorem je pohled muže na genderové role a s tím související styl, jakým byl on sám vychováván. V oblasti zaměstnání má také vliv na rozhodnutí muže nastoupit na rodičovskou dovolenou podpora zaměstnavatele či kolegů a také to, zda je jeho rozhodnutí pozitivně vnímáno jeho přáteli. Výzkumy také prokazují, že častěji se pro tento krok rozhodne muž, který žije v nesezdaném soužití, než ten, který je ženatý. Rozhodnutí ovšem ovlivňuje i délka kojení partnerky. (Maříková a Radimská, 2003, s. 10-11)

Šmolka (2011, s. 56-58) nazývá muže na rodičovské dovolené „tátomámové“. Rozděluje je do pěti skupin: záviděníhodný pragmatik, pragmatik mučedník, bytostný lenivec, mentorující všeználek a osvícený realista. Pro první skupinu mužů je typický fakt, že muž sám navrhne partnerce výměnu rolí, tedy možnost, že s dítětem zůstane doma on sám. Důvody tohoto rozhodnutí bývají ekonomické (partnerka má vyšší příjem nebo má možnost kariérního růstu). Tito muži se o své dítě starají velmi dobře a svou roli přijímají, nestydí se za ni. Druhou skupinu otců můžeme nazvat mučedníky a to hlavně z toho důvodu, že muž není se svou rolí „tátomámy“ identifikován. Důvody jsou stejně jako u předchozí skupiny finanční. Tito muži, ale nezvládají péči o dítě příliš dobře a cítí se ukřivdění, často se svou partnerkou nejsou schopni komunikovat a po jejím příchodu z práce většinou odchází z domu, aby se mohli „zotavit“. Třetí skupina mužů vychází z faktu, že rodičovská dovolená je prostě dovolená a dle toho, se také o své dítě, popř. domácnost starají. Mentorující všeználek je ta-

kový muž na rodičovské dovolené, který je přesvědčen, že on sám zvládá péči o dítě nejlépe. Posledním typem je muž, který vnímá, že rodičovská dovolená je pro ženu náročná a je ochoten se střídat v péči o dítě se svojí ženou.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaký je pohled mužů na aktivní otcovství, na otce kteří se rozhodli zůstat s dětmi na rodičovské dovolené a roli otce v současné rodině. Současně si klademe za cíl zjistit, jaké důvody ovlivňují muže při rozhodnutí stát se otcem na rodičovské dovolené.

4.1 Obecná výzkumná otázka a dílčí výzkumné otázky

Jako obecnou výzkumnou otázku ve výzkumu jsme zvolili: *Jaký je pohled mužů na roli otce v současné rodině a na aktivní otcovství?*

Dílčí výzkumné otázky a hypotézy:

VO1: Mění se otcovská role mužů v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec?

H1: Otcovská role mužů se mění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

VO2: Co si muži představují pod pojmem aktivní otcovství?

VO3: Chápou muži roli otce v tradičním nebo moderním pojetí?

VO4: Mění se vnímání otcovské role u mužů v závislosti na věku?

H2: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na věku.

VO5: Mění se vnímání otcovské role u mužů v závislosti na stupni dosaženého vzdělání?

H3: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

VO6: Mění se pohled mužů na muže na rodičovské dovolené v závislosti na věku?

H4: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na věku.

VO7: Mění se pohled mužů na muže na rodičovské dovolené v závislosti na stupni dosaženého vzdělání?

H5: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

VO8: Jsou muži ochotni zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené?

VO9: Jaké faktory jsou pro muže rozhodující pro to, aby se stali otcem na rodičovské dovolené?

VO10: Jaké faktory jsou pro muže rozhodující pro to, aby se nestali otcem na rodičovské dovolené?

4.1.1 Definování proměnných

1. *Věk (nezávisle proměnná)*

Odpověď na otázku č. 9. Věk všech respondentů bude zařazen do tří kategorií. Jedná se tedy o ordinální proměnnou.

2. *Vzdělání (nezávisle proměnná)*

Odpověď na otázku č. 10. Respondenti mají na výběr ze čtyř odpovědí: základní, střední bez maturity/vyučen, střední s maturitou, vyšší odborné/vysokoškolské. Dle odpovědí budou respondenti zařazeni do čtyř kategorií. Jedná se tedy o ordinální proměnnou.

3. *Role, kterou zastával otec respondentů (nezávisle proměnná)*

Odpověď na otázku č. 1. Respondenti hodnotí 12 výroků na škále 1-5, kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím. Odpovědi respondentů budou zprůměrovány. Jedná se tedy o metrickou proměnnou.

4. *Otcovská role respondentů (závisle proměnná)*

Odpověď na otázku č. 2. Respondenti hodnotí 12 výroků na škále 1-5, kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím. Odpovědi respondentů budou zprůměrovány a bude vypočítána průměrná hodnota těchto průměrů, která bude sloužit jako střední hodnota pro rozdělení odpovědí na dvě kategorie. Jedná se tedy o nominální proměnnou.

5. *Vnímání otcovské role (závisle proměnná)*

Odpověď na otázku č. 3. Respondenti hodnotí 7 výroků na škále 1-4, kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = spíše souhlasím, 4 = naprosto souhlasím. Odpovědi respondentů budou zprůměrovány. Jedná se tedy o metrickou proměnnou.

6. *Názor na muže na rodičovské dovolené (závisle proměnná)*

Odpovědi na otázku č. 5. Respondenti hodnotí 6 výroků na škále 1-5, kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím. Odpovědi respondentů budou zprůměrovány. Jedná se tedy o metrickou proměnnou.

4.2 Pojetí výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jakou otcovskou roli zastávají muži v Olomouckém kraji v rodině, dále pak zjistit postoje mužů na roli otce a aktivní otcovství a jaké faktory ovlivňují názory jednotlivých mužů na roli otce v současné rodině a aktivní otcovství. Po stanovení výzkumného cíle jsme se rozhodli zvolit kvantitativní pojetí výzkumu.

4.3 Výzkumný vzorek

Základní soubor tvoří muži žijící v Olomouckém kraji.

Výběrový soubor byl vybrán na základě dostupného výběru. Z důvodu rovnoměrného zastoupení všech skupin respondentů (věková kategorie, dosažené vzdělání respondentů).

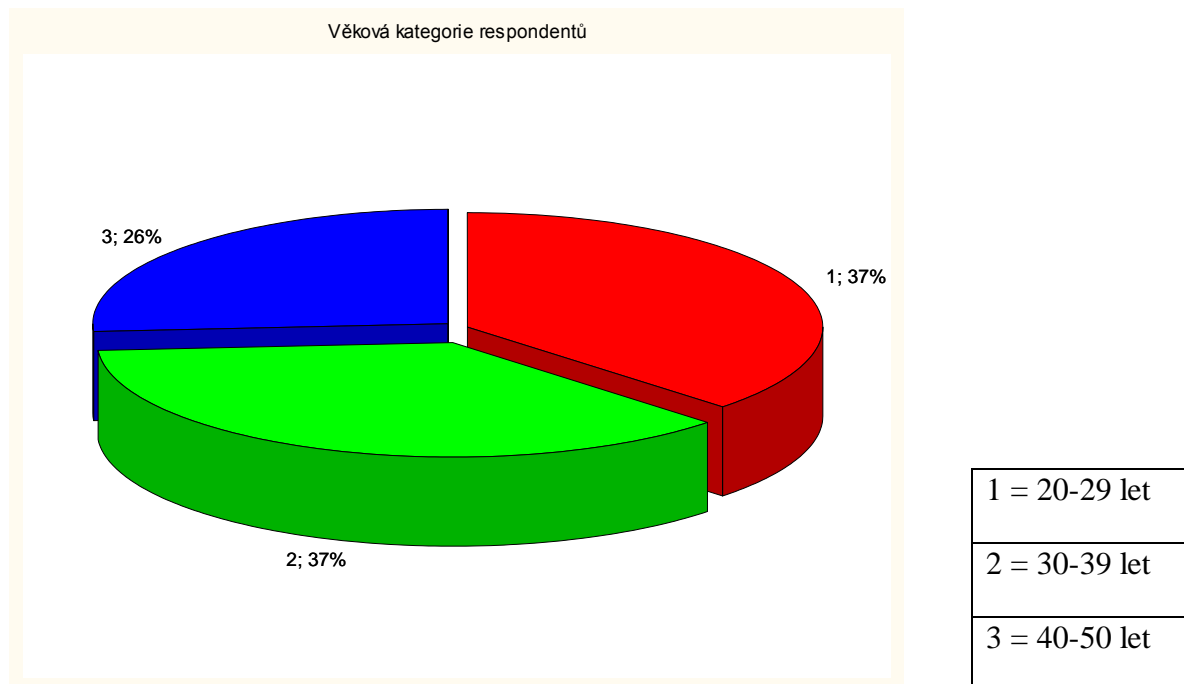
Celkový počet respondentů je 161 a splňují tyto podmínky:

- ❖ pohlaví: muži
- ❖ věková kategorie: 20 - 50 let
- ❖ min. 1 dítě
- ❖ respondenti musí žít/žili ve společné domácnosti s dítětem, které vychovávali/vychovávají
- ❖ respondenti vyrůstali v úplné rodině

Výzkumné šetření bylo realizováno na území Olomouckého kraje. Dotazníky byly vytvořeny v tištěné i elektronické podobě. Dotazníky v elektronické podobě byly vytvořeny pomocí služby Google drive. Výběr respondentů proběhl metodou sněhové koule (nabalováním). Tištěné i elektronické dotazníky byly poskytnuty známým a ti je rozšiřovali dál. V tištěné podobě bylo vyplněno 112 dotazníků, v elektronické podobě 49 dotazníků.

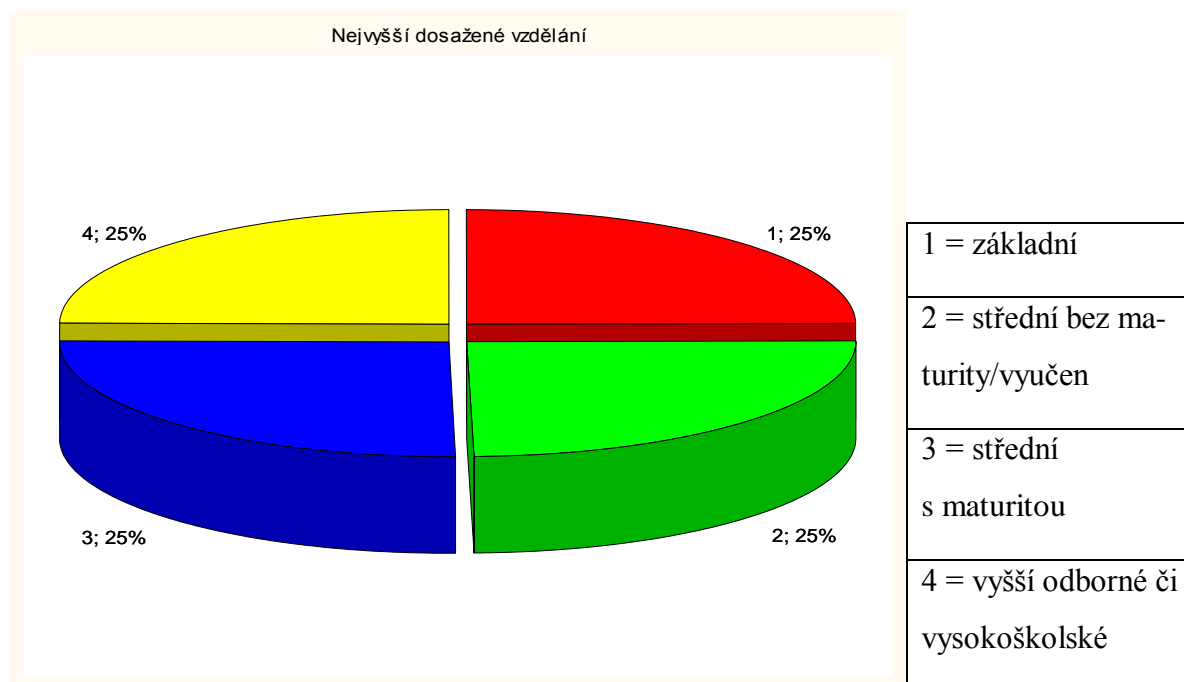
Faktografické informace o výzkumném vzorku:

Poslední dvě otázky v dotazníku měly zjistit faktografické informace o výzkumném vzorku. Odpovědi na otázku č. 9 zjišťující věk respondentů, byly překódované pomocí programu Statistika 10 do 3. skupin. Nejpočetnější věkovou kategorií jsou respondenti ve věkovém rozhraní od 20-29 (37%) a respondenti ve věkové kategorii 30-39 let (37%). Věková kategorie 40-50 let je zastoupena 26% respondentů.

Graf 1. Věková kategorie respondentů

Otázka č. 10 zjišťuje stupeň dosaženého vzdělání respondentů. Respondenti měli na výběr ze čtyř možností: základní vzdělání, střední bez maturity/vyučen, střední s maturitou a vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání. Zastoupení jednotlivých kategorií vzdělání u respondentů je rovnoměrné (25%).

Graf 2. Nejvyšší dosažené vzdělání

4.4 Techniky výzkumu

Vzhledem k výzkumným cílům práce byla zvolena technika dotazníku.

Dotazník obsahuje 10 otázek, byly použity škálové otázky Likertova typu a uzavřené otázky. Veškeré otázky a výroky byly stanoveny na základě prostudování odborné literatury. *První dvě otázky* byly zaměřeny na porovnání toho, jakou otcovskou roli zastával otec respondentů a jakou otcovskou roli zastávají respondenti v rodině. Tyto dvě otázky tvoří 12 škálových výroků. Respondenti měli možnost volit nejvhodnější odpověď na pětibodové škále kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím. Formulace výroků byla zvolená tak, aby v případě označení 1 poukazovalo na moderní roli otce v rodině a v případě zvolení 5 poukazovalo na tradiční roli otce v rodině. Každá z otázek obsahovala 3 výroky v reverzní podobě, z důvodu eliminování stereotypního vyplňování dotazníku. Tyto otázky byly v dotazníku označeny hvězdičkou.

Otázka č. 3 obsahuje 7 výroků, jejichž cílem bylo zjistit, jak muži vnímají roli otce v rodině. Respondenti zaznamenávali odpovědi na škále 1-4, kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = spíše souhlasím, 4 = naprosto souhlasím. Z formulace výroků vyplývá, že při odpovědi 1 respondenti nahlíží na roli otce v tradiční formě a při odpovědi 4 respondenti nahlíží na roli otce v moderní formě. Opět byly použity 2 škály reverzního typu. Tyto otázky byly v dotazníku označeny hvězdičkou.

Otázka č. 4 byla zaměřená na zjištění toho, co respondenti představují pod pojmem aktivní otcovství. Respondenti měli na výběr z šesti možností, sedmá položka (g. jiné), sloužila k vyjádření názoru respondentů.

Otázka č. 5 obsahovala 6 výroků, které respondenti hodnotili na pětibodové škále kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím. Otázka zjišťovala názor mužů na otce, kteří zůstanou se svými dětmi na rodičovské dovolené. Přičemž 1 vyznačovala negativní názor respondentů na otce na RD, 5 vyznačovala pozitivní názor respondentů na otce na RD. Opět byly použity 2 škály reverzního typu. Tyto otázky byly v dotazníku označeny hvězdičkou.

Otázka č. 6 byla uzavřená, respondenti měli na výběr ze tří možností (ano, ne a nevím). Otázku zjišťovala, zda by byli respondenti ochotni stát se otcové na RD.

Otázka č. 7 zjišťovala, jaké faktory by vedli respondenty k tomu, aby se stali otcem na RD. Obsahovala 9 výroků, které respondenti hodnotili na pětibodové škále kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím.

Otázka č. 8 zjišťovala, jaké faktory by vedli respondenty k tomu, aby se nestali otcem na RD. Obsahovala 8 výroků, které respondenti hodnotili na pětibodové škále kdy: 1 = naprosto nesouhlasím, 2 = spíše nesouhlasím, 3 = nevím, 4 = spíše souhlasím, 5 = naprosto souhlasím.

Otázky č. 9 a 10 byly faktografické, zaměřené na věk a stupeň dosaženého vzdělání respondentů.

4.5 Způsob zpracování dat

Pro zpracování dat byl použit Microsoft Excel a statistický program Statistica 10. Veškerá data byla zaznamenána do datové tabulky pomocí Microsoft Excel a při zaznamenávání byly hodnoty reverzních škál převráceny.

Popisná statistika:

Pomocí popisné statistiky byly vyhodnoceny výzkumné otázky č. 2, 3, 8, 9, 10. Tato data byla graficky znázorněna a popsána.

Statistické metody:

Statistické metody byly použity při vyhodnocení výzkumných otázek č. 1, 4, 5, 6, 7. U všech proměnných byl proveden test normality dat. V případech, kdy nebyly předpoklady splněny, bylo použito neparametrické testování dat. Data byla znázorněna pomocí tabulek, krabicových grafů a popsána.

VO1: Mění se otcovská role mužů v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec?

H1: Otcovská role mužů se mění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

❖ Odpověď na výzkumnou otázku jsme získali z otázek v dotazníku č. 1. a 2.

❖ Proměnné: role, kterou zastával otec respondentů; otcovská role respondentů

H0: Otcovská role mužů se nemění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

H1: Otcovská role mužů se mění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

❖ K ověření platnosti hypotéz byl použit T-test.

VO4: Mění se vnímání otcovské role u mužů v závislosti na věku?

H2: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na věku.

- ❖ Odpověď na výzkumnou otázku jsme získali z otázek v dotazníku č. 9. a 3.
- ❖ Proměnné: věk; vnímání otcovské role

H0: Vnímání otcovské role u mužů se nemění v závislosti na věku.

H1: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na věku.

- ❖ K ověření platnosti hypotéz byla použita analýza rozptylu.

VO5: Mění se vnímání otcovské role u mužů v závislosti na stupni dosaženého vzdělání?

H3: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

- ❖ Odpověď na výzkumnou otázku jsme získali z otázek v dotazníku č. 10. a 3.
- ❖ Proměnné: vzdělání; vnímání otcovské role

H0: Vnímání otcovské role u mužů se nemění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

H1: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

- ❖ V tomto případě bylo nutno použít neparametrický test, k ověření platnosti hypotéz byla použita Kruskal-Wallisova analýza rozptylu.

VO6: Mění se pohled mužů na muže na rodičovské dovolené v závislosti na věku?

H4: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na věku.

- ❖ Odpověď na výzkumnou otázku jsme získali z otázek v dotazníku č. 9. a 5.
- ❖ Proměnné: věk; názor na muže na rodičovské dovolené

H0: Pohled na muže na rodičovské dovolené se nemění v závislosti na věku.

H1: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na věku.

- ❖ V tomto případě bylo nutno použít neparametrický test, k ověření platnosti hypotéz byla použita Kruskal-Wallisova analýza rozptylu.

VO7: Mění se pohled mužů na muže na rodičovské dovolené v závislosti na stupni dosaženého vzdělání?

H5: Pohled mužů na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

- ❖ Odpověď na výzkumnou otázku zjistíme z otázek v dotazníku č. 10. a 5.
- ❖ Proměnné: vzdělání; názor na muže na rodičovské dovolené

H0: Pohled na muže na rodičovské dovolené se nemění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

H1: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

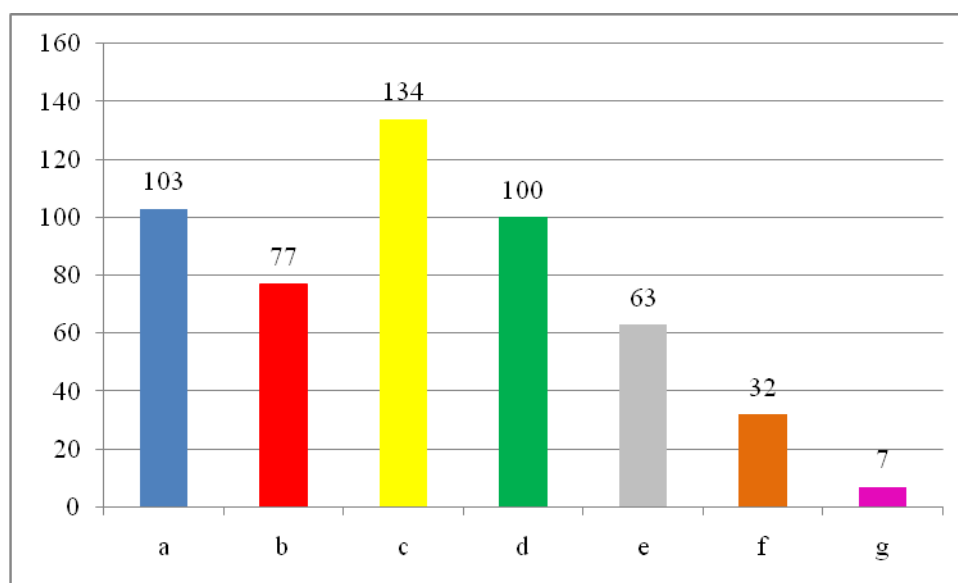
- ❖ V tomto případě bylo nutno použít neparametrický test, k ověření platnosti hypotéz byla použita Kruskal-Wallisova analýza rozptylu.

5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

5.1 Popisná statistika

VO2: *Co si muži představují pod pojmem aktivní otcovství?*

Nejvíce mužů (83%) si pod pojmem aktivní otcovství představuje otce, který se aktivně věnuje dítěti, 64% mužů pod tímto pojmem vidí otce, který si se svými dětmi často hraje, 62% mužů otce, který pomáhá své partnerce s péčí o své dítě. Pouze 48% mužů vnímá aktivního otce jako takového, který pomáhá své partnerce v domácnosti a ještě nižší procento mužů (39%) považuje aktivního otce za otce, který jezdí se svými dětmi na výlety. Nejnižší procento mužů (20%) považuje aktivního otce za otce, který je na rodičovské dovolené. Muži měli také na výběr z možnosti „jiné“. Tuto možnost zvolili 4% mužů, přičemž nejčastěji uváděli, že aktivním otcem je muž, který vydělává peníze (je bohatý), jeden z respondentů označil aktivního otce jako „otcomatku“, ženský typ otce a jeden z respondentů označil, že se jedná o takového otce, který navštěvuje s dětmi sportovní kroužky.

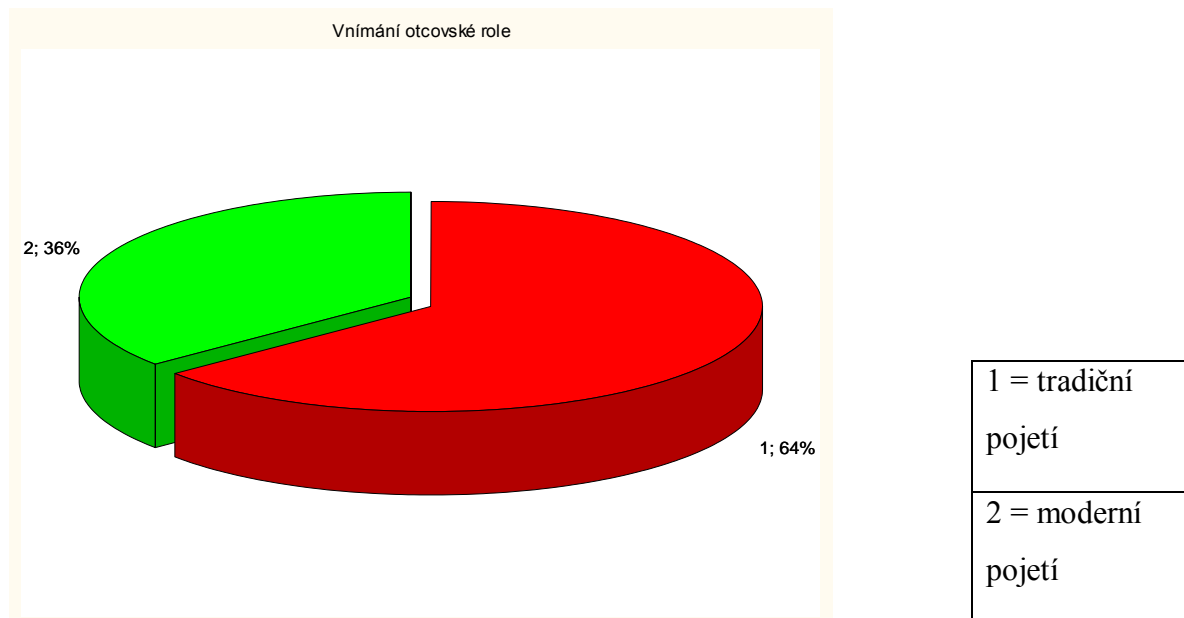

a = Otec, který si se svými dětmi často hraje.	e = Otec, který pomáhá partnerce v domácnosti.
b = Otec, který jezdí se svými dětmi na výlety.	f = Otec, který je na rodičovské dovolené.
c = Otec, který se aktivně věnuje dítěti.	g = Jiné
d = Otec, který pomáhá s péčí o dítě své partnerce.	

Graf 3. Aktivní otcovství

VO3: *Chápou muži roli otce v tradičním nebo moderním pojetí?*

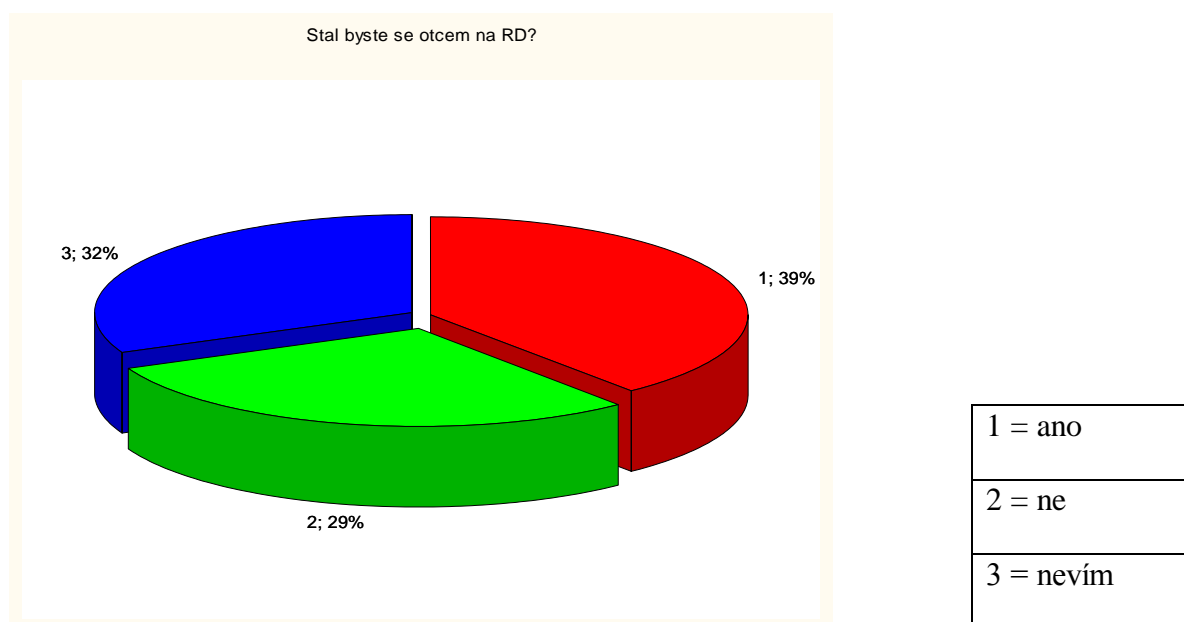
64% dotázaných mužů vnímá roli otce v tradičním pojetí a 36% mužů vnímá roli otce v moderním pojetí.

Graf 4. Vnímání otcovské role

VO8: *Jsou muži ochotni zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené?*

Z výsledků vyplývá, že 39% respondentů by bylo ochotno zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené, přibližně stejné procento respondentů (32%) neví a 29% respondentů označilo, že by nebylo ochotno zůstat na RD.

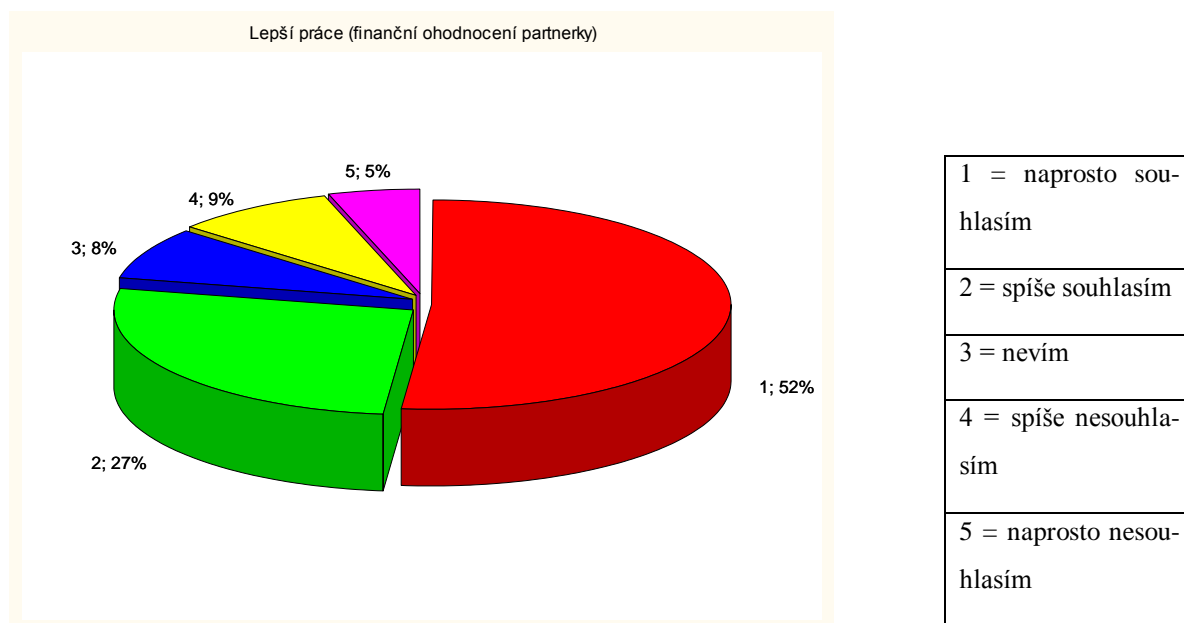

Graf 5. Stal byste se otcem na RD?

VO9: *Jaké faktory jsou pro muže rozhodující pro to, aby se stali otcem na rodičovské dovolené?*

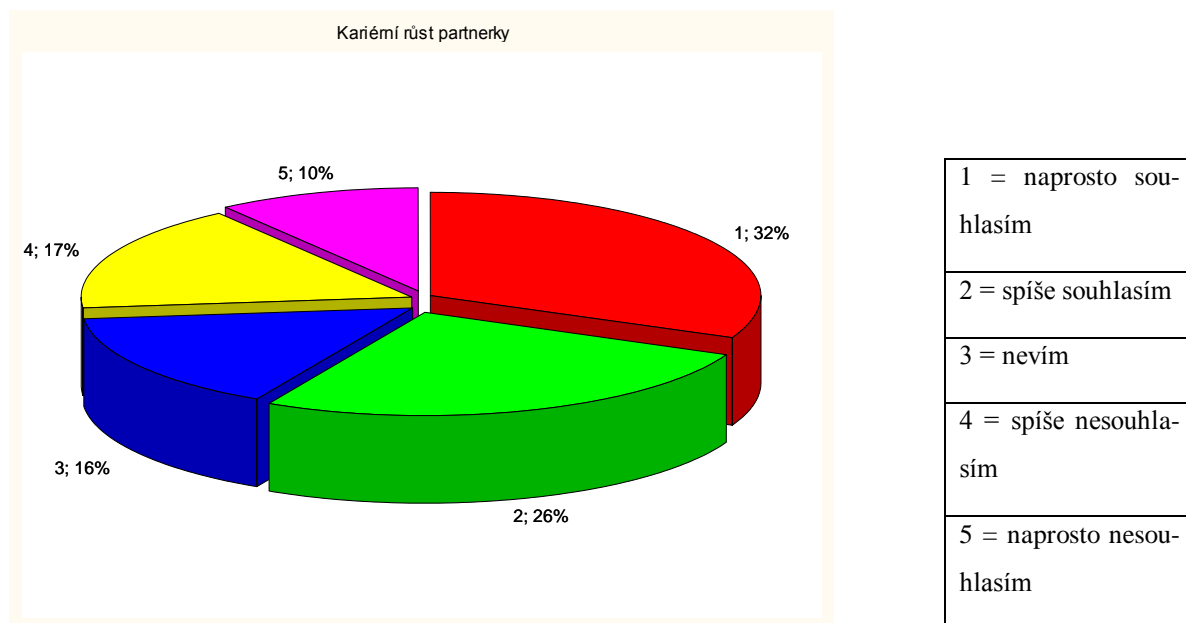
Respondenti měli na výběr z 9 faktorů, které ovlivňují muže stát se otcem na rodičovské dovolené. Každý faktor hodnotili na škále 1-5. Zde jsou graficky znázorněné výsledky výzkumné otázky.

Lepší práce (finanční ohodnocení partnerky): Pro více než $\frac{3}{4}$ respondentů jsou finanční důvody motivem stát se otcem na RD. 52% respondentů rozhodně souhlasí s výrokem, že lepší práce a finanční ohodnocení partnerky by je přimělo k tomu, aby se stali otci na RD. Menší procento (27%) respondentů s tímto výrokem spíše souhlasí. 9% respondentů spíše nesouhlasí, 8% respondentů neví, zda by tento faktor ovlivnil jejich rozhodnutí a 5% respondentů rozhodně nesouhlasí.

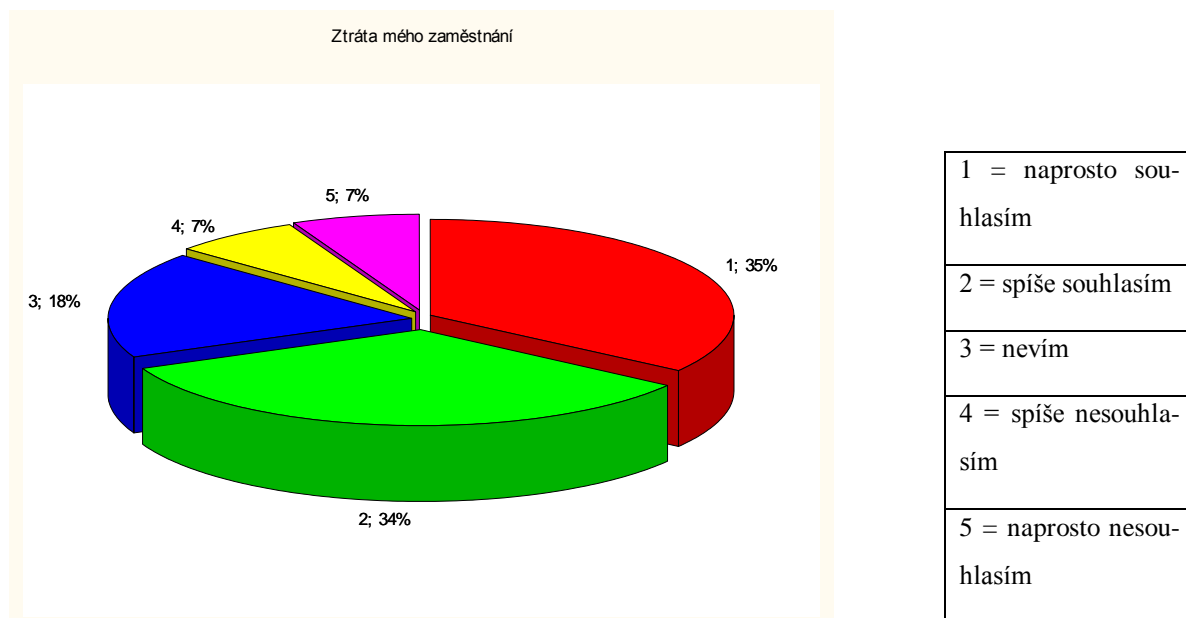
Graf 6. *Lepší práce (finanční ohodnocení partnerky)*

Kariérní růst partnerky: Více než polovinu respondentů by kladně ovlivnila také možnost kariérního růstu partnerky. Nejvyšší procento respondentů (32%) s tímto faktorem naprosto souhlasí, druhou nejčastější odpovědí je spíše souhlasím (26%). Další odpovědí je spíše nesouhlasím (17%) a přibližně stejný počet respondentů (16%) označilo odpověď nevím. Nejméně označovanou odpovědí (10%) je naprosto nesouhlasím.

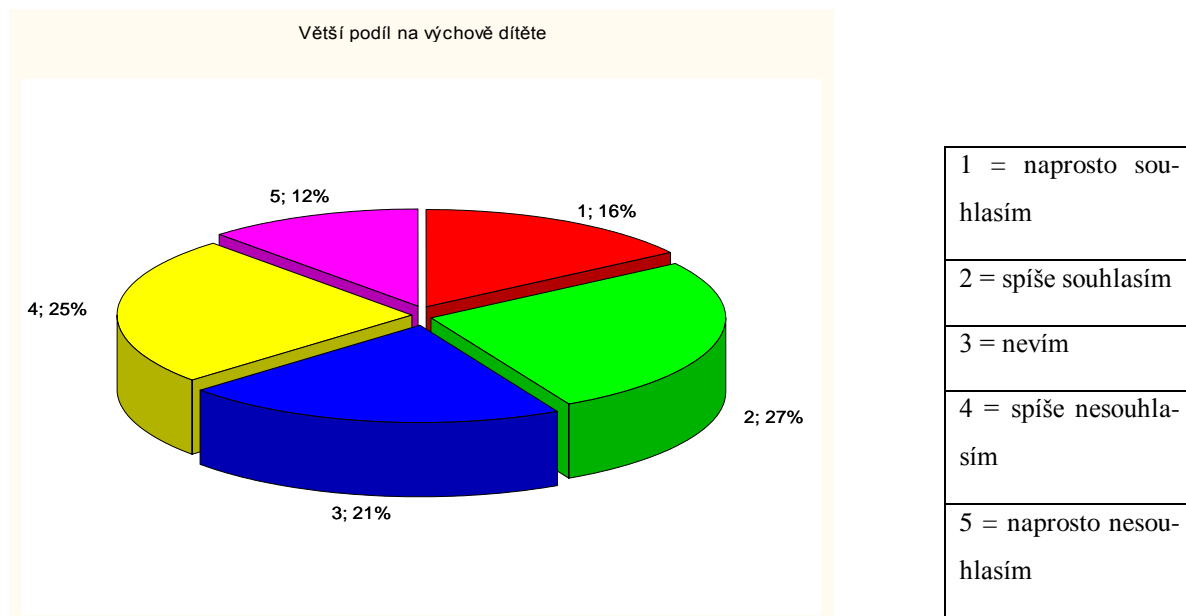
Graf 7. Kariérní růst partnerky

Ztráta mého zaměstnání: Velká část respondentů považuje ztrátu zaměstnání za důvod, proč by se mohli stát otcem na RD. Nejvíce respondentů označilo, že naprosto souhlasí (35%) a spíše souhlasí (34%) s tím, že by je ztráta jejich zaměstnání ovlivnila rozhodnutí stát se otcem na RD. Nevím zvolilo 18% respondentů. Shodný počet respondentů označilo, že s touto možností spíše nesouhlasí (7%) a naprosto nesouhlasí (7%).

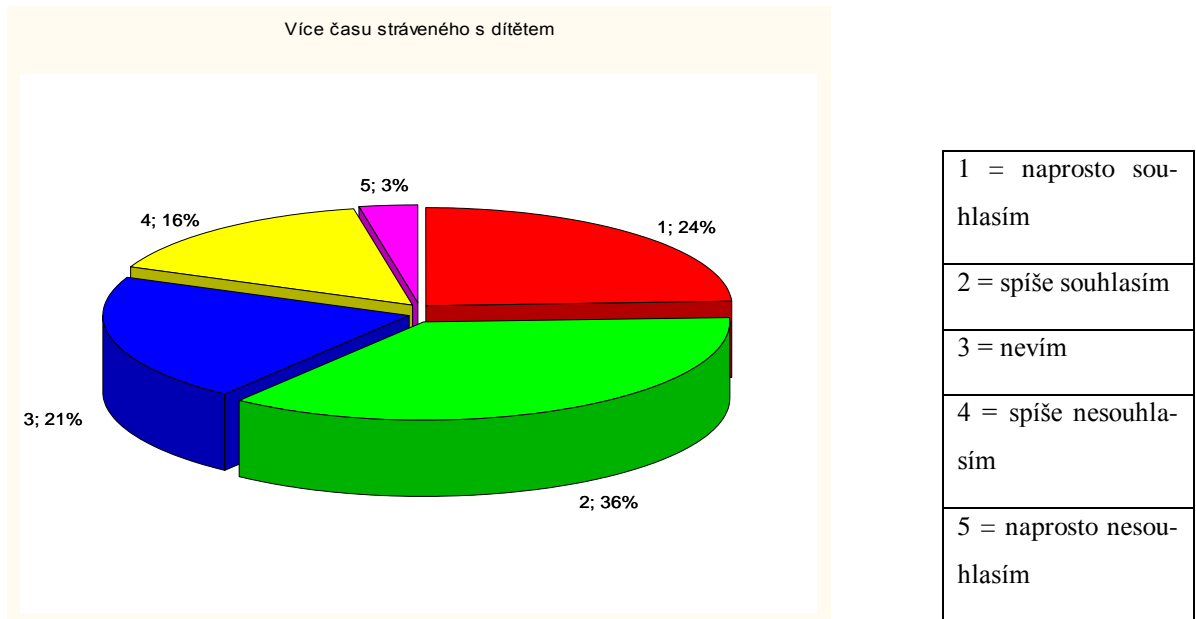
Graf 8. Ztráta mého zaměstnání

Větší podíl na výchově dítěte: U tohoto faktoru se respondenti ve svých názorech rozdělují. Nejčastější odpovědí respondentů je v tomto případě: spíše souhlasím (27%) a spíše nesouhlasím (25%). 21% respondentů zvolilo odpověď nevím. Další odpovědí je naprosto souhlasím (16%) a naprosto nesouhlasím (12%).

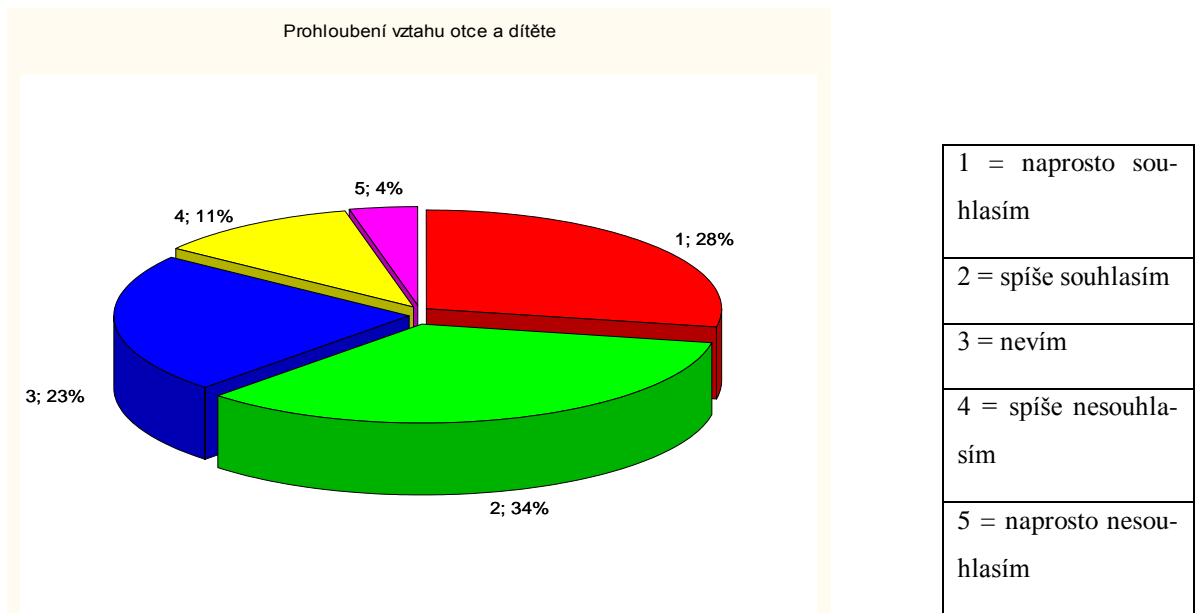
Graf 9. Větší podíl na výchově dítěte

Více času stráveného s dítětem: Více než polovina respondentů hodnotí tento faktor kladně. Více času stráveného s dítětem by respondenty vedlo k tomu, stát se otcem na RD. Nejvíce respondentů (36%) spíše souhlasí s tím, by jejich rozhodnutí ovlivnil fakt, že tak stráví více času s dítětem. S tímto faktorem naprosto souhlasí 24% respondentů a 21% respondentů neví. S touto možností spíše nesouhlasí 16% respondentů a zbývajících 3% respondentů naprosto nesouhlasí.

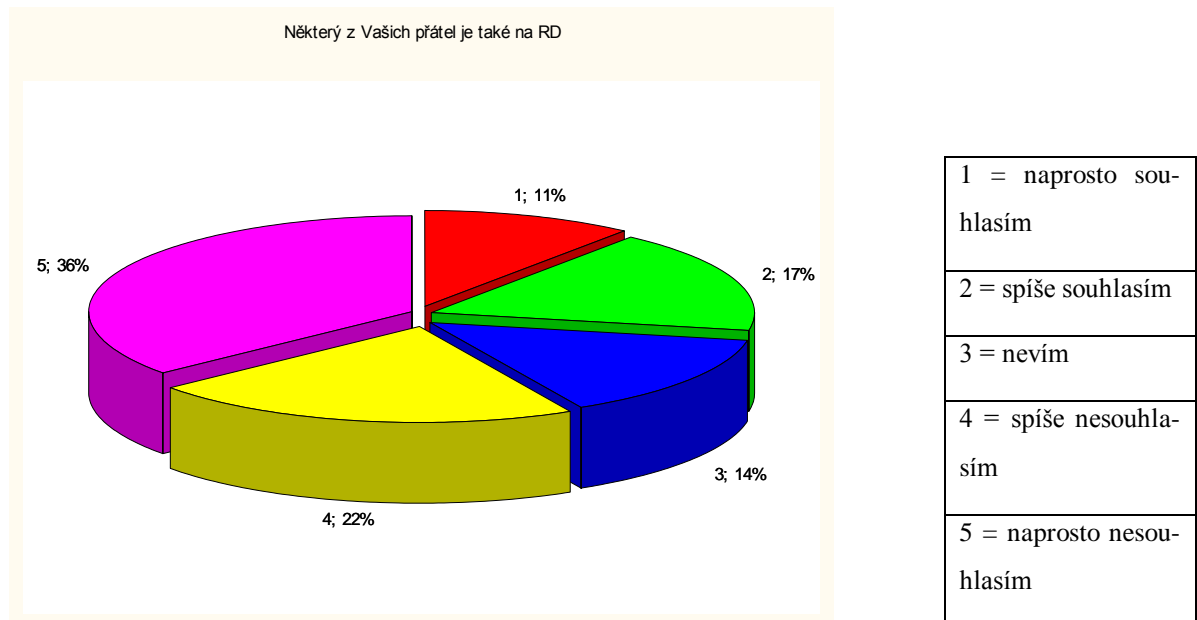
Graf 10. Více času stráveného s dítětem

Prohloubení vztahu otce a dítěte: Také s touto možností souhlasí polovina respondentů. 34% spíše souhlasí a 28% respondentů naprosto souhlasí. Odpověď nevím zvolilo 23% respondentů a nejméně respondentů zvolilo spíše nesouhlasím (11%) a rozhodně nesouhlasím (4%).

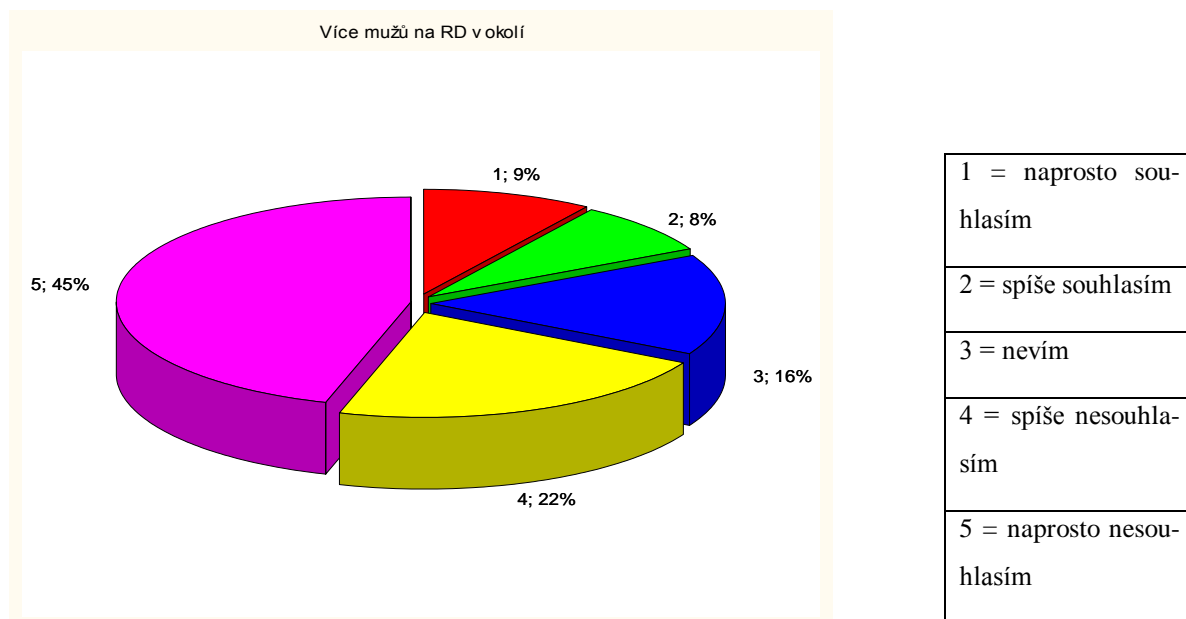
Graf 11. Prohloubení vztahu otce a dítěte

Některý z Vašich přátel je také na RD: Více než polovina respondentů nesouhlasí s tím, že by jejich rozhodnutí ovlivnil fakt, že bude více jejich přátel na RD. S tímto faktorem naprosto nesouhlasí 36% dotázaných respondentů, 22% spíše nesouhlasí. 17 % respondentů spíše souhlasí a 14% neví. Zbývající respondenti s tímto faktorem naprosto souhlasí (11%).

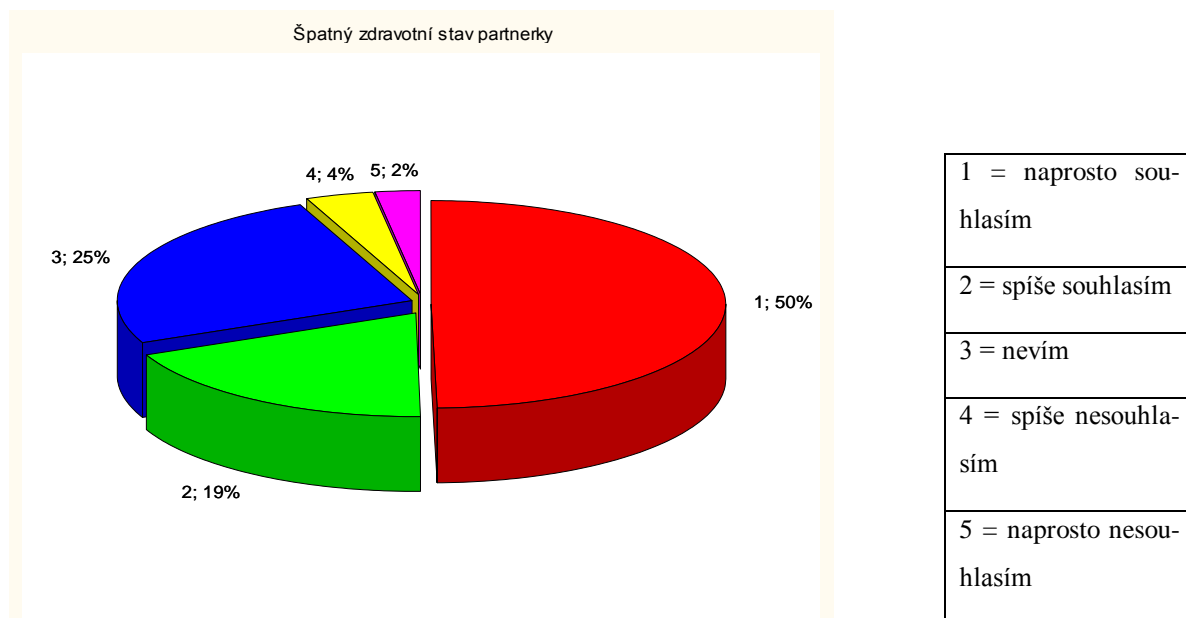
Graf 12. *Některý z Vašich přátel je také na RD*

Více mužů na RD v okolí: Stejně jako u předchozí možnosti více než polovina respondentů nesouhlasí s tím, že by jejich rozhodnutí ovlivnil větší počet mužů na RD v okolí. Takřka polovina respondentů (45%) s touto možností naprosto nesouhlasí. Další respondenti označili, že spíše nesouhlasí (22%). 16% respondentů neví, zda by je tento faktor ovlivnil. Nejméně respondentů označilo možnost naprosto souhlasím (9%) a spíše souhlasím (8%).

Graf 13. Více mužů na RD v okolí

Špatný zdravotní stav partnerky: Větší část respondentů označila špatný zdravotní stav partnerky jako faktor, který by je ovlivnil v rozhodnutí stát se otcem na RD. Celá polovina respondentů s touto možností naprosto souhlasí (50%). ¼ respondentů (25%) neví, zda by je tento faktor ovlivnil a zbývající ¼ respondentů spíše souhlasí (19%), spíše nesouhlasí (4%) a naprosto nesouhlasí (2%).

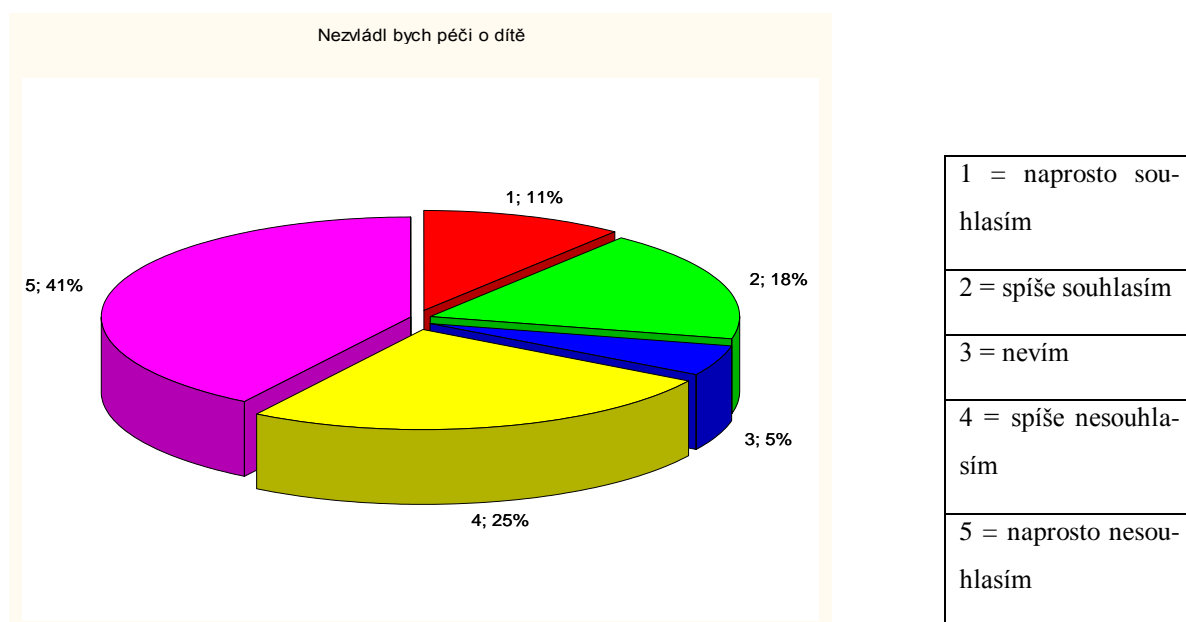
Graf 14. Špatný zdravotní stav partnerky

Z výsledků vyplývá, že mezi nejčastější faktory, které by muže ovlivnily v rozhodnutí stát se otcem na RD patří finanční důvody (lepší platové ohodnocení partnerky a kariérní růst partnerky), dále pak zdravotní důvody. Vztah otce a dítěte je pro muže také důležitý a pro něj více než polovina respondentů označila za faktor, který by je v tomto rozhodnutí pozitivně ovlivnil. Za nejméně důležité považují respondenti okolí, respektive počet mužů (i přátel) na RD v jejich okolí.

VO10: *Jaké faktory jsou pro muže rozhodující pro to, aby se nestali otcem na rodičovské dovolené?*

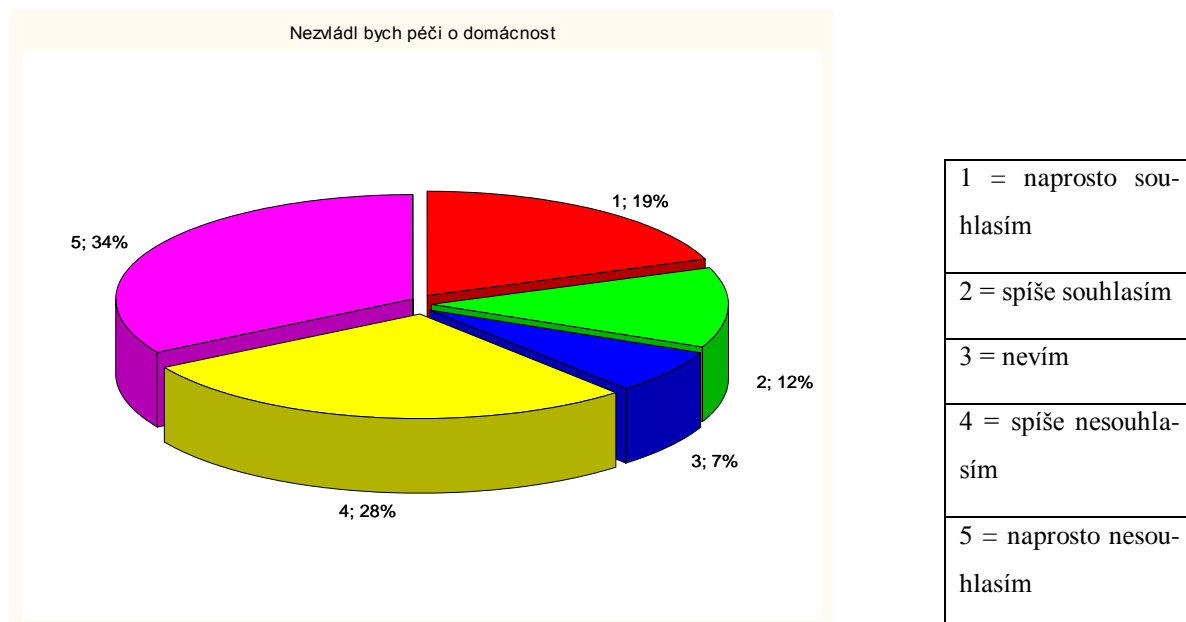
Respondenti měli na výběr z 8 faktorů, které ovlivňují muže v tom, aby se nestali otcem na rodičovské dovolené. Každý faktor hodnotili na škále 1-5. Zde jsou graficky znázorněné výsledky výzkumné otázky.

Nezvládl bych péči o dítě: Téměř $\frac{3}{4}$ respondentů zavrhuje možnost, že by se nezvládl postarat o dítě. Takřka polovina respondentů s touto možností naprosto nesouhlasí (41%). 25% respondentů spíše nesouhlasí. Opačný názor má pouze 18% respondentů, kteří s možností spíše souhlasí a 11% respondentů, kteří s tímto naprosto souhlasí. Nejméně častou odpovědí je v tomto případě nevím (5%).

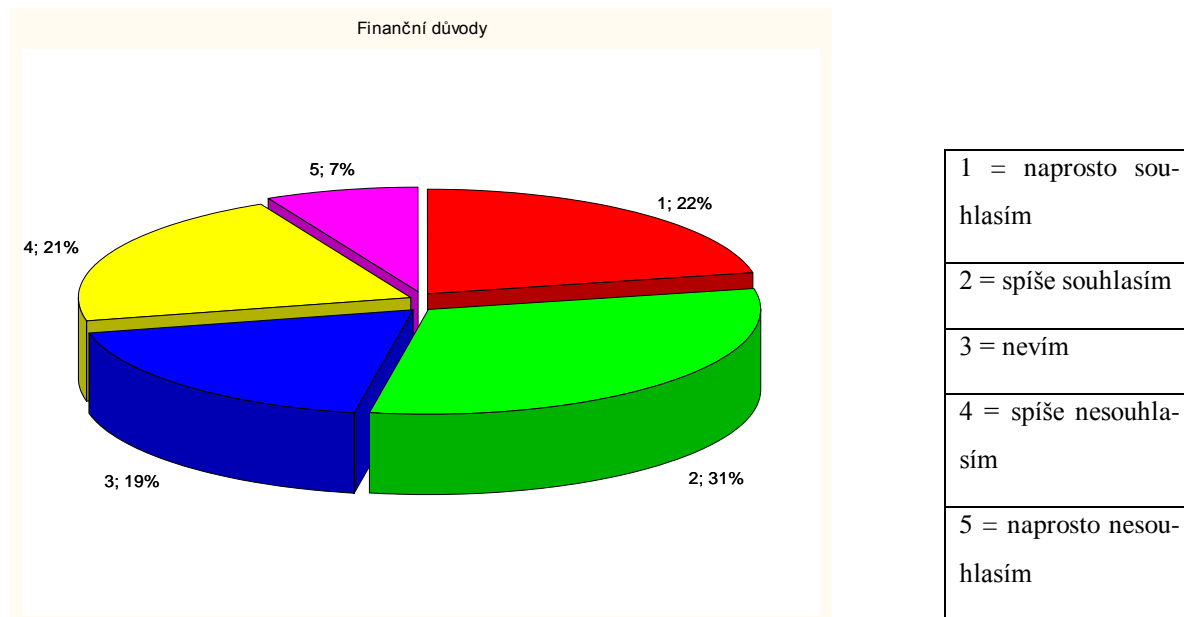
Graf 15. *Nezvládl bych péči o dítě*

Nezvládl bych péči o domácnost: Také s touto možností více než polovina respondentů nesouhlasí. Nejčastěji respondenti odpovídali, že s touto možností naprosto nesouhlasí (34%) a spíše nesouhlasí (28%). Dále respondenti odpovídali, že naprosto souhlasí (19%) a spíše souhlasí (12%). Zbýlých 7% respondentů zvolilo odpověď nevím.

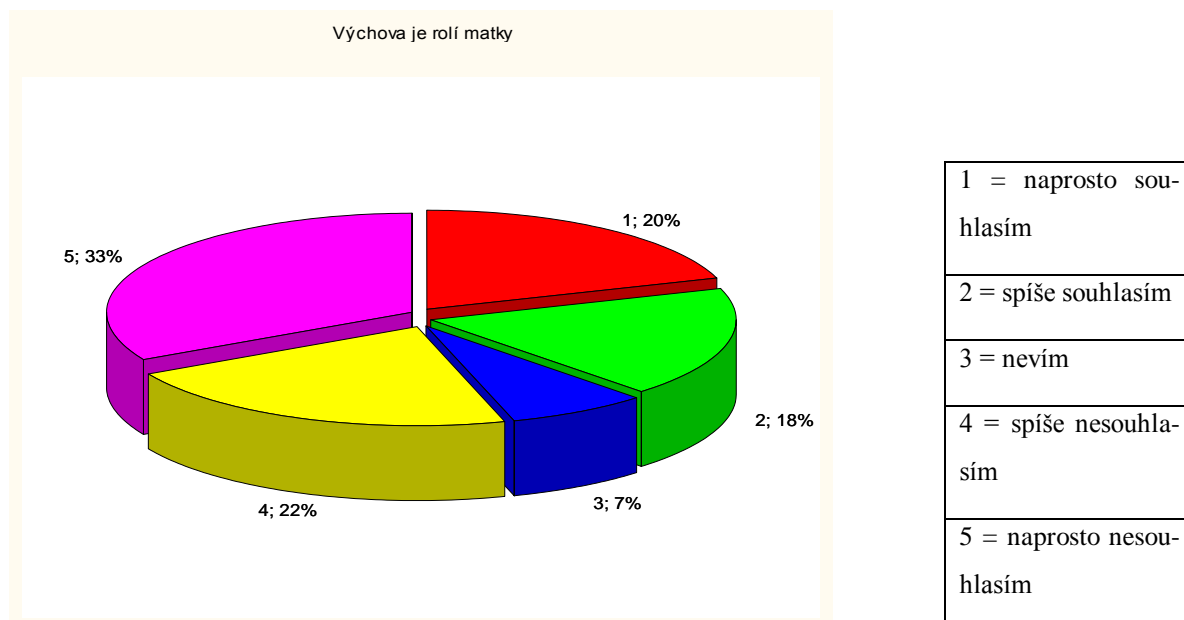
Graf 16. Nezvládl bych péči o domácnost

Finanční důvody: Více než polovina respondentů souhlasí s tím, že finanční důvody ovlivnili jejich rozhodnutí v tom, aby se nestali otcem na RD. Největší procento respondentů tedy odpovídalo následovně: spíše souhlasí (31%) a naprosto souhlasí (22%). S touto možností spíše nesouhlasí 21% respondentů, 19% respondentů neví a zbylí respondenti naprosto nesouhlasí (7%).

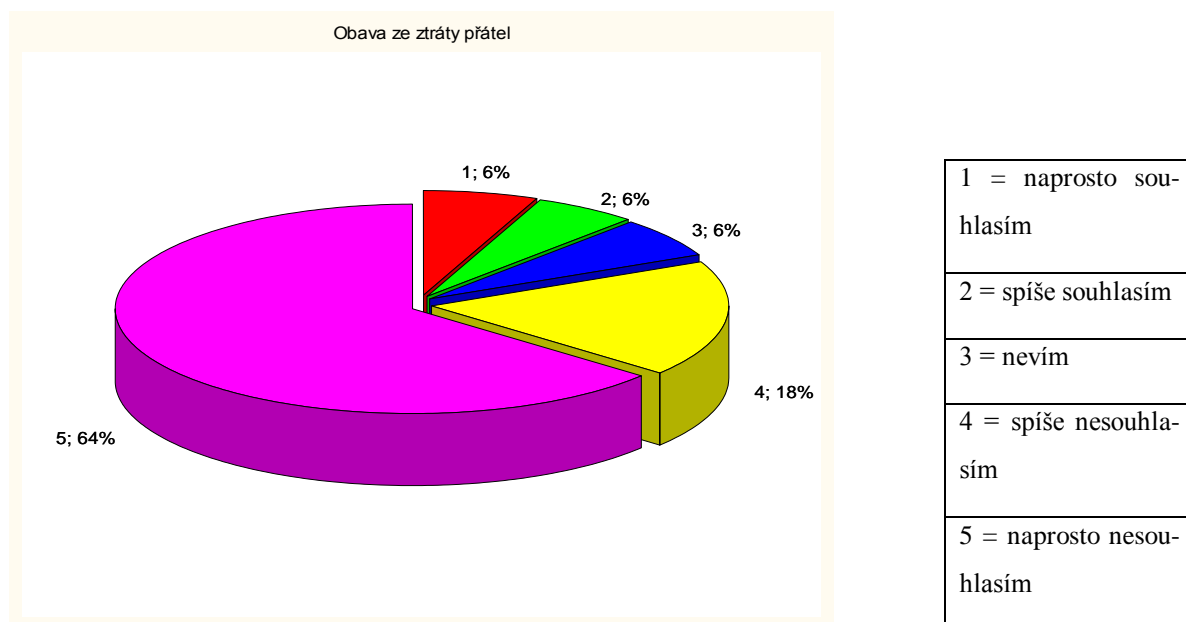
Graf 17. Finanční důvody

Výchova je rolí matky: Fakt, že ve výchově dětí hrají hlavní roli matky, odmítla více než polovina respondentů. I z tohoto důvodu by tuto polovinu respondentů tento stereotyp negativně neovlivnil v rozhodnutí stát se otcem na RD. 33% respondentů tedy naprosto nesouhlasí a 22% respondentů spíše nesouhlasí. Přibližně stejné procento mužů uvádí, že s touto možností naprosto souhlasí (20%) a spíše souhlasí (18%). 7% respondentů neví.

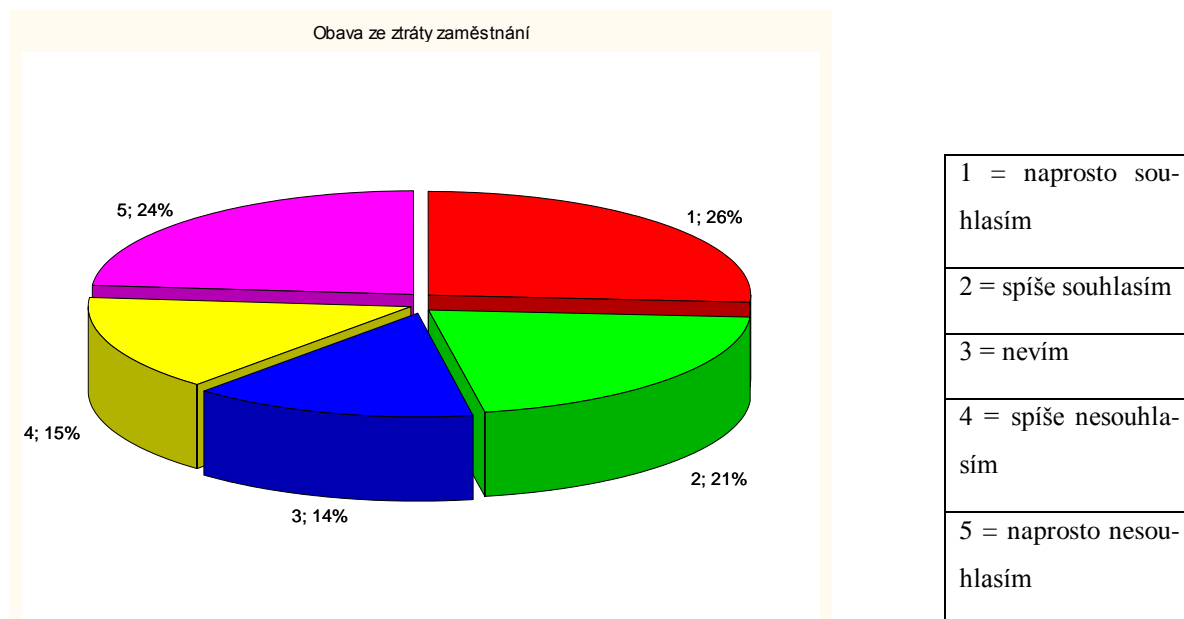
Graf 18. Výchova je rolí matky

Obava ze ztráty přátel: Většina respondentů nesouhlasí s tím, že by se obávali ztráty přátel a to by je vedlo k tomu, aby se nestali otcem na RD. Více než polovina respondentů uvádí, že naprosto nesouhlasí (64%), spíše nesouhlasí 18% respondentů. Zbývající respondenti zvolili možnosti naprosto souhlasím (6%), spíše souhlasím (6%) a nevím (6%).

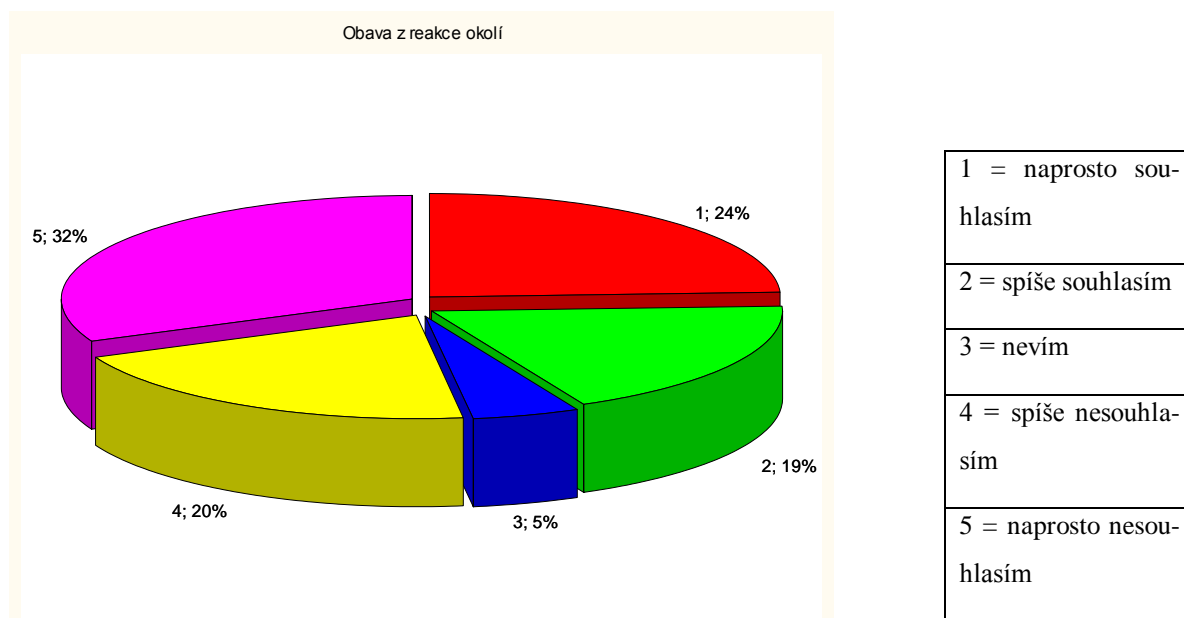
Graf 19. Obava ze ztráty přátel

Obava ze ztráty zaměstnání: V tomto případě za názory respondentů poněkud rozcházejí. Přibližně stejný počet respondentů uvádí, že s tímto faktorem naprosto souhlasí (26%) a naopak naprosto nesouhlasí (24%). 21% respondentů označilo, že spíše souhlasí, 15% spíše nesouhlasí a 14% respondentů neví.

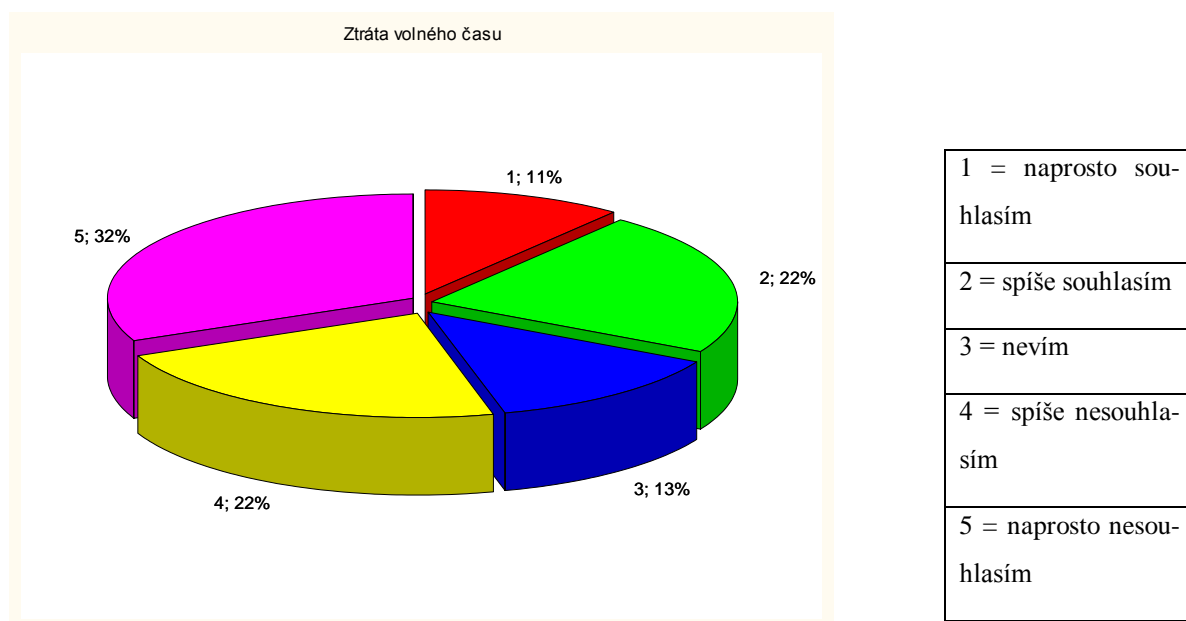
Graf 20. Obava ze ztráty zaměstnání

Obava z reakce okolí: Také v tomto případě se odpovědi respondentů rozcházejí. 32% respondentů naprosto nesouhlasí s tím, že by je případná negativní reakce okolí ovlivnila v tom stát se otcem na RD, naopak 24% respondentů s tímto naprosto souhlasí. 20% respondentů spíše nesouhlasí a 19% spíše souhlasí. 5% respondentů neví.

Graf 21. Obava z reakce okolí

Ztráta volného času: Více než polovina respondentů nesouhlasí s tím, že by je ztráta volného času vedla k tomu, aby se nestali otcem na RD. Nejvíce respondentů tedy odpovídalo, že s touto možností naprosto nesouhlasí (32%). Dále pak respondenti uváděli, že spíše nesouhlasí (22%) a spíše souhlasí (22%). 13% respondentů neví a nejmenší část respondentů uvedlo, že naprosto souhlasí (11%).

Graf 22. Ztráta volného času

Finanční důvody považují muži za nejvýznamnější faktor, který by muže vedl k tomu, aby se nestali otcem na rodičovské dovolené. Negativně by neovlivnila jejich rozhodnutí stát se otcem na RD obava ze ztráty přátel, fakt, že by nezvládli péči o své děti či o domácnost nebo ztráta volného času.

5.2 Analýza statistického šetření

VO1: Mění se otcovská role mužů v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec?

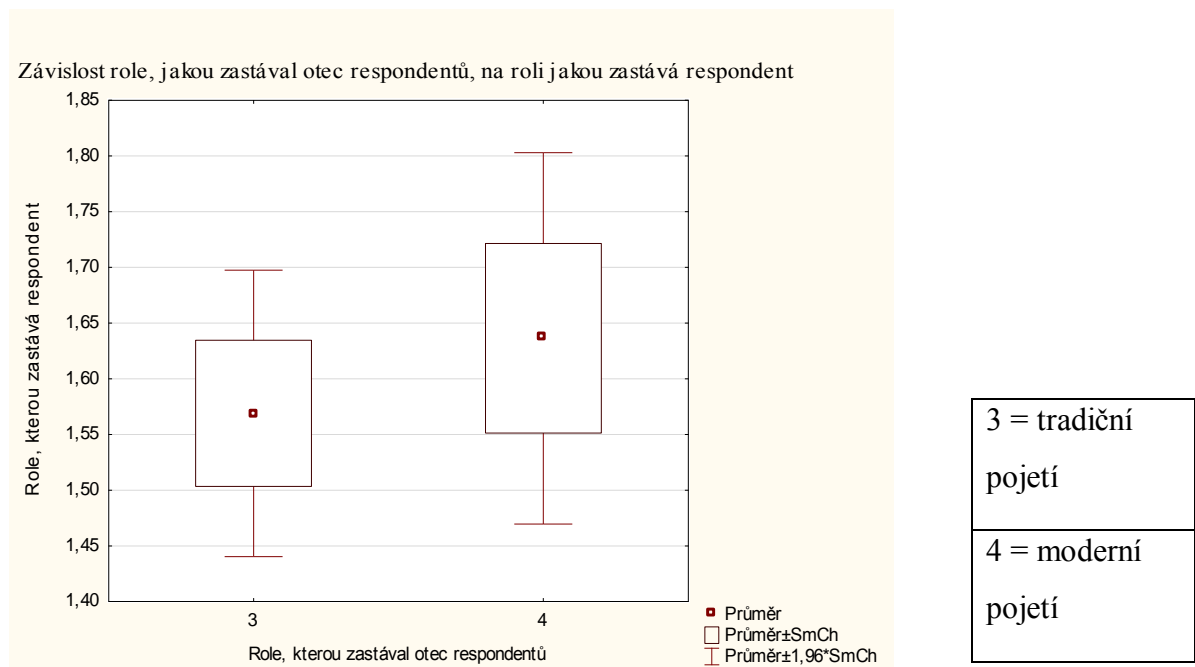
H0: Otcovská role mužů se nemění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

H1: Otcovská role mužů se mění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

T-TESTY; Grupováno: role, kterou zastával otec respondentů											
Skup. 1: 3											
Skup. 2: 4											
Proměnná	Průměr	Průměr	t	sv	p	Poč. plat.	Poč. plat.	Sm. odch.	Sm. odch.	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
Otcovská role respondenta	3	4				3	4	3	4		
	1,2857	1,5	0,5092	7	0,6263	7	2	0,488	0,7071	2,1	0,3949

Tabulka 1. T-test závislost role, jakou zastával otec respondentů na roli, jakou zastává respondent

Přijímáme nulovou hypotézu ($p = 0,6263$), že otcovská role mužů se nemění v závislosti na tom, jakou roli zastával jejich otec.

Graf 23. T-test závislosti role jakou zastával otec respondentů na roli, jakou zastává respondent

VO4: Mění se vnímání otcovské role u mužů v závislosti na věku?

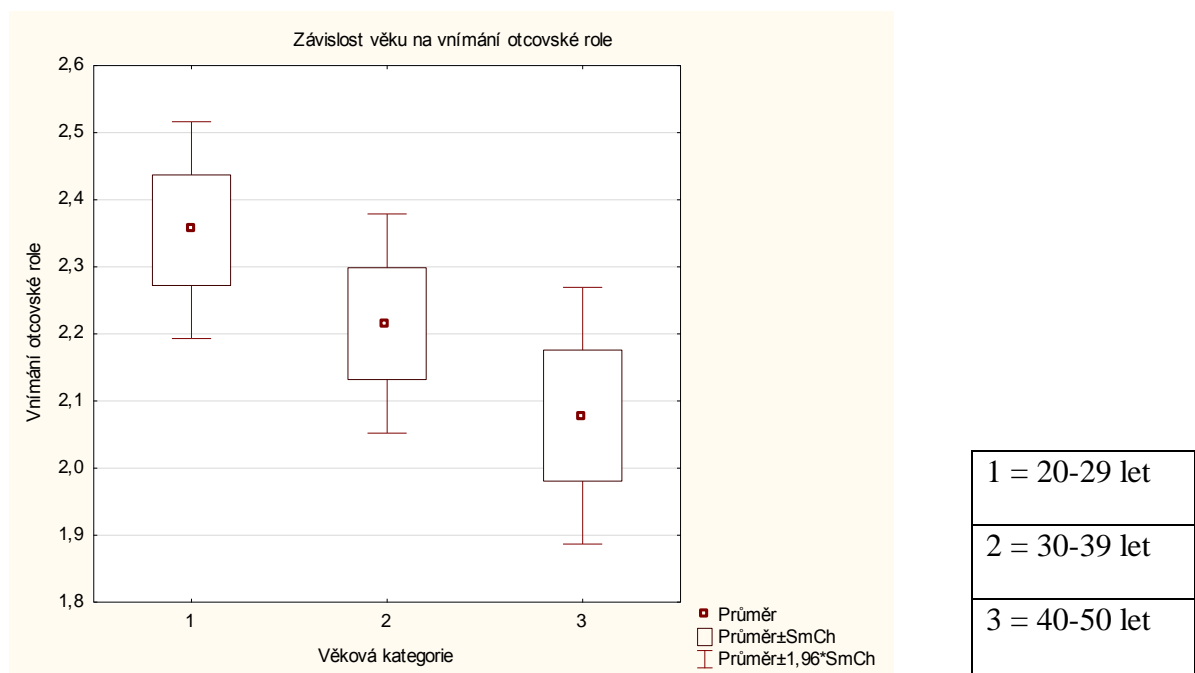
H0: Vnímání otcovské role u mužů se nemění v závislosti na věku.

H1: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na věku.

Analýza rozptylu								
Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$								
Proměnná	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Vnímání otcovské role	1,9134	2	0,9567	64,2476	158	0,4066	2,3527	0,0984

Tabulka 2. Analýza rozptylu závislosti věku na vnímání otcovské role

Přijímáme nulovou hypotézu ($p = 0,0984$), že vnímání otcovské role u mužů se nemění v závislosti na věku.

Graf 24. Analýza rozptylu závislosti věku na vnímání otcovské role

VO5: Mění se vnímání otcovské role u mužů v závislosti na stupni dosaženého vzdělání?

H0: Vnímání otcovské role u mužů se nemění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

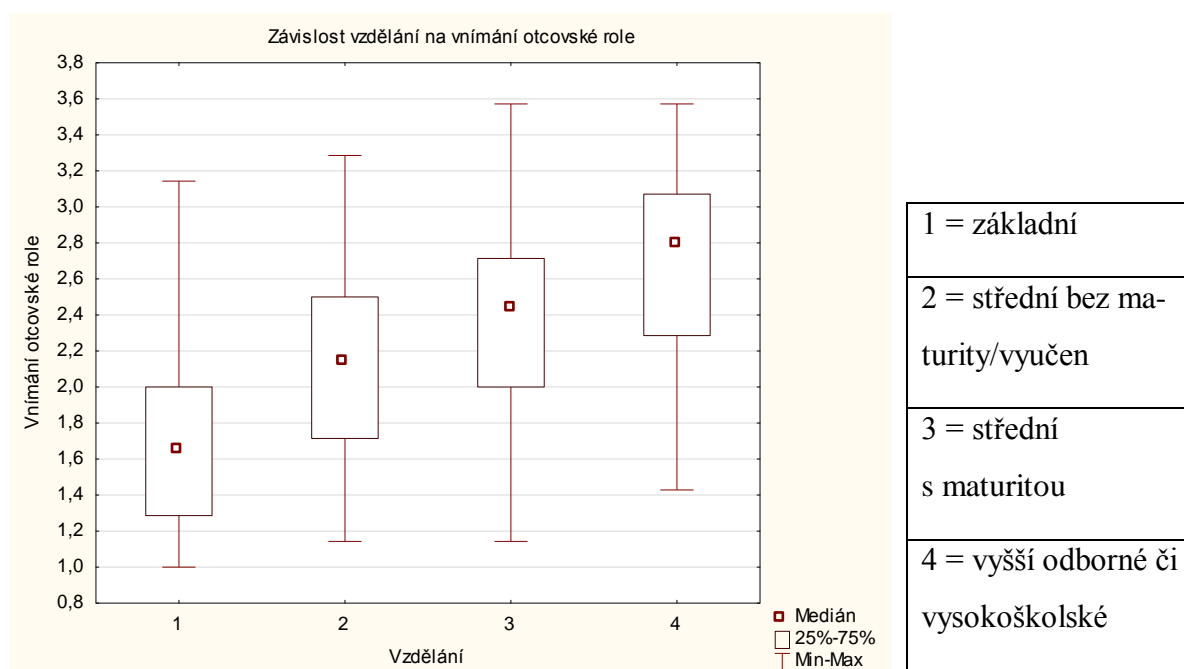
H1: Vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; vnímání otcovské role				
Závislá:	Nezávislá (grupovací) proměnná : vzdělání			
Vnímání otcovské role	Kruskal-Wallisův test: $H(3, N=161) = 47,13355$ $p = ,0000$			
	Kód	Počet platných	Součet pořadí	Prům. pořadí
1	1	40	1757,5	43,9375
2	2	40	3010	75,25
3	3	41	3744	91,3171
4	4	40	4529,5	113,2375

Tabulka 3. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na vnímání otcovské role

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu (0,0001), že vnímání otcovské role u mužů se mění v závislosti na stupni dosaženého vzdělání.

Otcové, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je základní vnímají roli otce nejvíce v tradičním pojetí a dále pak otcové se středním vzděláním bez maturity/vyučení. Modernější pojetí otcovské role zastávají muži se středním vzděláním s maturitou a muži s vyšším či vysokoškolským vzděláním.

Graf 25. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na vnímání otcovské role

VO6: Mění se pohled mužů, na muže na rodičovské dovolené v závislosti na věku?

H0: Pohled na muže na rodičovské dovolené se nemění v závislosti na věku.

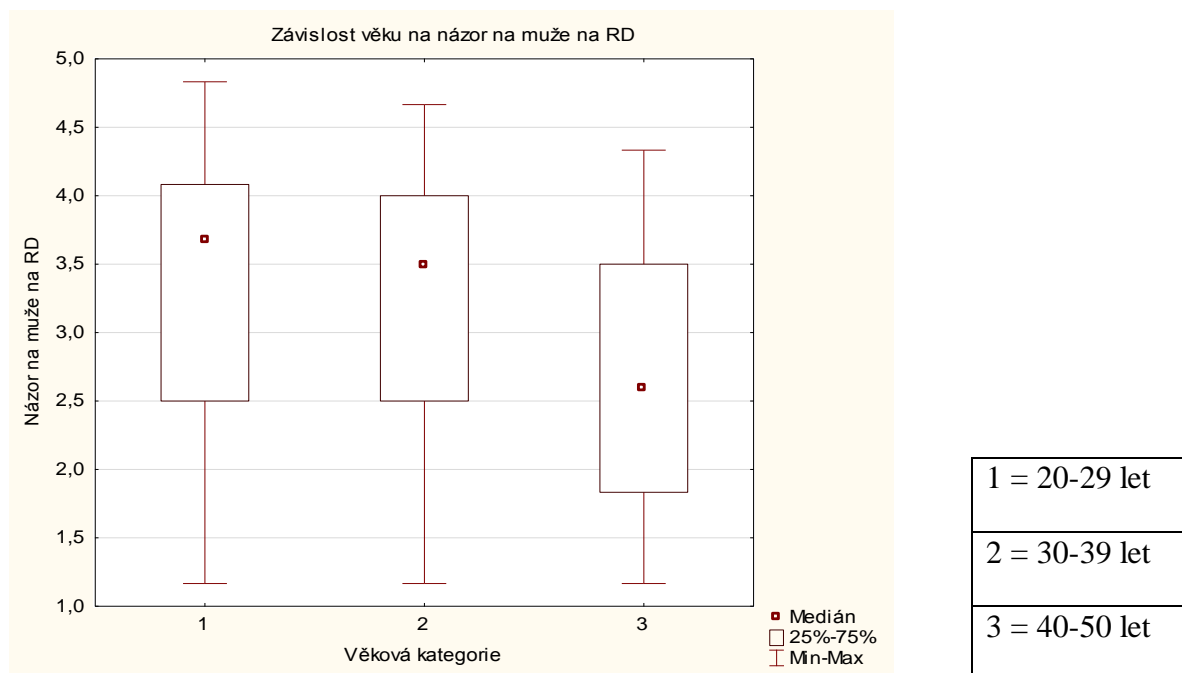
H1: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na věku.

Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; názor na muže na RD				
Závislá:	Nezávislá (grupovací) proměnná : věková kategorie			
Názor na muže na RD	Kruskal-Wallisův test: $H(2, N=161) = 8,8942$ $p = ,0117$			
	Kód	Počet platných	Součet pořadí	Prům. pořadí
1	1	60	5357,5	89,2917
2	2	59	5047	85,5424
3	3	42	2636,5	62,7738

Tabulka 4. Kruskal-Wallisova ANOVA závislosti věku na názor na muže na RD

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu ($p = 0,0117$), že pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na věku.

Pozitivní názor na muže na rodičovské dovolené mají muži ve věku 20 – 29 let. Dále pak muži ve věkové kategorii 30 – 39 let a nejvíce negativní názor na muže na rodičovské dovolené mají muži ve věkové kategorii 40 – 50 let.

Graf 26. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti věku na názor na muže na RD

VO7: Mění se pohled mužů, na muže na rodičovské dovolené v závislosti na stupni vzdělání?

H0: Pohled na muže na rodičovské dovolené se nemění v závislosti stupni dosaženého vzdělání.

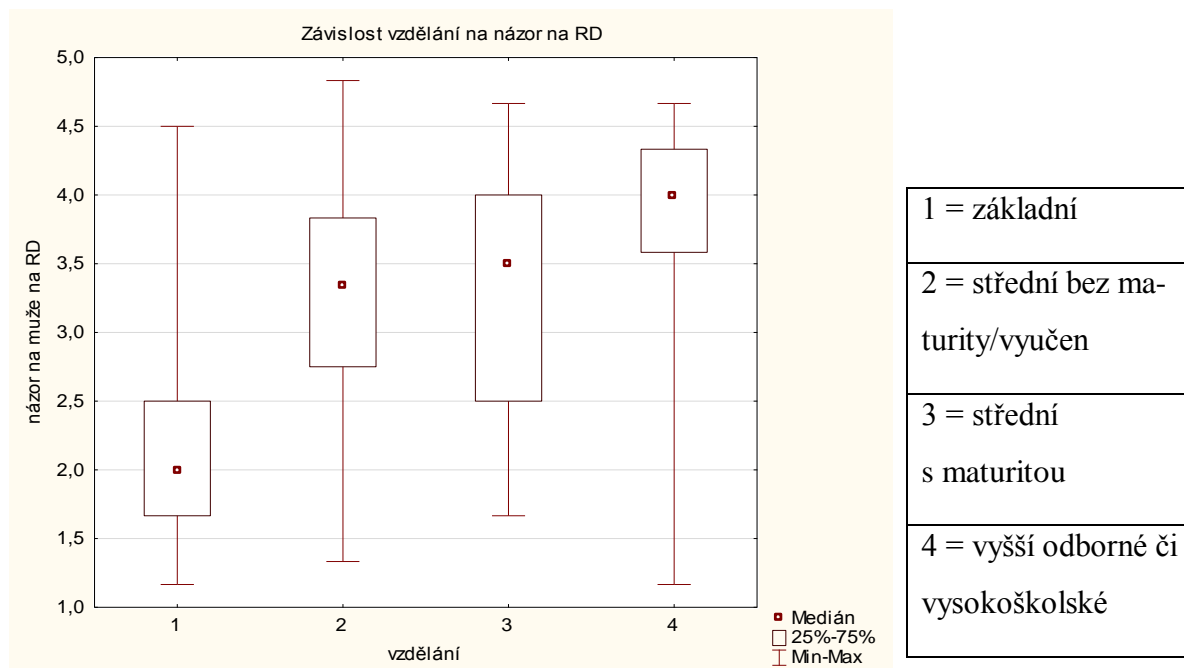
H1: Pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti stupni dosaženého vzdělání.

Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; názor na muže na RD				
Závislá:	Nezávislá (grupovací) proměnná : vzdělání			
Názor na muže na RD	Kruskal-Wallisův test: H (3, N= 161) = 48,5262 p = ,0000			
	Kód	Počet platných	Součet pořadí	Prům. pořadí
1	1	40	1652	41,3
2	2	40	3348	83,7
3	3	41	3521	85,878
4	4	40	4520	113

Tabulka 5. Kruskal-Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na názor na muže na RD

Zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu ($p = 0,0001$), že pohled na muže na rodičovské dovolené se mění v závislosti na věku.

Největší odchylku můžeme vidět u mužů, kteří mají základní vzdělání. Ti vidí muže na rodičovské dovolené nejvíce negativně. Pozitivnější názor na muže na RD mají muži se středním vzděláním bez maturity a s maturitou. Pozitivní názor mají muži s vyšším odborným či vysokoškolským vzděláním.

5.3 Shrnutí výzkumného šetření

První výzkumnou otázkou jsme zjišťovali, zda se mění otcovská role v závislosti na tom, jakou roli zastával otec respondentů. Předpokládali jsme, že se tato role mění. Výzkumné šetření ovšem tento fakt nepotvrdilo, a proto jsme výzkumný předpoklad H1 museli zamítnout.

Druhá výzkumná otázka zjišťovala, co si muži představují pod pojmem aktivní otcovství. Z výzkumného šetření vyplývá, že nejvíce dotázaných respondentů si vybaví pod pojmem aktivní otcovství otce, který se aktivně věnuje dítěti, dále pak otce, který si se svými dětmi často hraje a otce, který pomáhá své partnerce s péčí o dítě.

Třetí výzkumná otázka byla zaměřená na fakt, jestli muži vnímají otcovskou roli v tradičním či moderním pojetí. Výzkum prokázal, že více než polovina dotázaných respondentů vnímá otcovskou roli v tradičním pojetí.

Čtvrtou výzkumnou otázkou jsme zjišťovali, zda se mění vnímání otcovské role v závislosti na věku. Předpokládali jsme, že věk respondentů ovlivňuje vnímání otcovské role. Z výsledků šetření ovšem vyplývá, že zde není souvislost, a proto jsme museli výzkumný předpoklad H2 zamítnout.

Pátá výzkumná otázka zkoumala, zda se mění vnímání otcovské role v závislosti na stupni dosaženého vzdělání. Přičemž jsme předpokládali, že vzdělání ovlivňuje vnímání otcovské role. Byly zde patrné rozdíly a výzkumný předpoklad H3 se tedy potvrdil. Muži s nižším vzděláním (základní) vnímají otcovskou roli v tradičním pojetí. Naopak muži s vyšším či vysokoškolským vzděláním patří do skupiny moderních otců.

V šesté a sedmé výzkumné otázce jsme věnovali pozornost názoru mužů na muže, kteří se rozhodli zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené. Zkoumali jsme, zda se jejich názor liší v závislosti na věku a stupni dosaženého vzdělání. Výsledky prokázaly, že jsou zde patrné rozdíly a proto je možné potvrdit oba výzkumné předpoklady (H4 i H5). Muži ve věkové kategorii 40-50 let a muži se základním vzděláním mají spíše negativní názor na muže na rodičovské dovolené. Naopak muži ve věkové kategorii 20-29 let i 30-39 let a vyšším či vysokoškolským vzděláním mají názor na muže na rodičovské dovolené spíše pozitivní.

Osmá výzkumná otázka zkoumala, zda by byli muži ochotni zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené. Výsledky výzkumného šetření prokazují, že mezi odpověďmi neexistují velké rozdíly. Více než jedna třetina respondentů by byla ochotna stát se otcem na rodičovské dovolené, jedna třetina byla opačného názoru a zbylí respondenti si s odpovědí nebyli jisti a zvolili tedy odpověď „nevím“.

Cílem deváté a desáté výzkumné otázky bylo zjistit, jaké faktory by pozitivně ovlivnily respondenty v rozhodnutí stát se otcem na rodičovské dovolené, a které je od tohoto rozhodnutí naopak odrazují. Mezi nejčastější důvody, které by muže pozitivně ovlivnily a oni se tak stali otcem na RD patřily: finanční důvody, špatný zdravotní stav partnerky, ztráta zaměstnání respondenta, prohloubení vztahu s dítětem, více času stráveného s dítětem a kariérní růst partnerky. Finanční důvody byly jako jediná z osmi možností označeny za faktor, proč by se muži nestali otcem na rodičovské dovolené.

ZÁVĚR

Závěrem je nutno podotknout, že rozhodnutí muže stát se aktivním otcem, či otcem na rodičovské dovolené je velmi obtížné a to hlavně z důvodu, které jsem uváděla v několika kapitolách teoretické části. Role otce v současné rodině je pro muže opravdu složitá, protože se požadavky na otce nestále zvyšují a mění. V minulosti byla role otce zásadně spojená s rolí živitele, změna ovšem nastala v době, kdy se ženy začaly aktivně zapojovat do pracovního procesu. Zapojení žen do toho procesu a emancipační požadavky byly prvním spouštěčem změny, která nastala v roli otce. Hlavním úkolem žen již není péče o domácnost, ale také zaměstnání a tak kladou důraz na to, aby se jejich partneři začali aktivně zapojovat do výchovy a péče o dítě. Pro muže je ovšem toto zapojení složité. Hegemonická mužnost, ve které byli vychováváni, jen těžko připustí, aby se z otce, který má živit rodinu, stal otec, který má pečovat o děti: „vždyť péče o děti, je úkolem matky.“ Pokud se muži dokážou přenést přes tradiční chápání mužské role, nastává další problém a tím je otázka: „Jakým způsobem bych měl pečovat o dítě?“ Představy mužů o tom, jak být správným otcem bývají často zkresleny, ovšem ne jejich vinou. Vždyť vzorem pro to, jak vychovávat děti jsou naši rodiče a jak jsem již uvedla dříve, představa o správném otci se v minulosti výrazně lišila od představy aktuální. V případě, kdy se otec rozhodne aktivně se věnovat péči o dítě, může narazit na další překážku a tou je v tomto případě matka. Aktivní otcovství může být některými ženami vnímáno jako konkurence mateřství. Matka již nemusí být nejdůležitější osobou v životě dítěte a ona tak přichází o své výsostné místo. Zjednodušeně tedy můžeme říci, že muž, který se snaží sebevíce stát se aktivním otcem, nemá velkou šanci v případě, kdy tuto jeho roli nepodpoří partnerka. Cílem výzkumu bylo zjištění, jak vidí otcovskou roli muži v Olomouckém kraji. Pro sběr dat, ve výzkumném šetření jsme zvolili techniku dotazníku. Oslovili jsme 161 otců, kteří žijí se svými dětmi ve společné domácnosti. Při zjišťování, jaký je pohled mužů na aktivní otcovství jsme zjistili, že většina dotázaných otců vidí v aktivním otcovství aktivní věnování se dítěti, časté hraní s dítětem a pomáhání své partnerce s péčí o dítě. Překvapil nás fakt, že velmi malé procento dotázaných za aktivního otce považuje otce, který je se svými dětmi na rodičovské dovolené. Dále jsme zjišťovali, zda muži vnímají otcovskou roli v tradičním či moderním pojetí. Z výsledků vyplývá, že více než polovina dotázaných mužů vnímá roli otce v tradičním pojetí. Dále jsme měli za cíl, zjistit, jaké faktory ovlivňují vnímání jejich otcovské role. Otcovská role se nemění v závislosti na tom, jakou roli zastával otec jednotlivých mužů. Můžeme tedy říci, že

tak, jak byli muži vychováváni, vychovávají své děti. Z výsledků také můžeme říci, že věk není faktor, který by ovlivňoval vnímání otcovské role. Jinak je to ovšem se stupněm dosaženého vzdělání. Výzkum prokázal, že s rostoucím vzděláním se mění pojetí otcovské role u mužů od tradičního k modernímu. Muži, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je základní vnímají otcovskou roli v tradičním pojetí. Muži, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je vyšší či vysokoškolské vnímají otcovskou roli v moderním pojetí. Zkoumali jsme také, jestli by muži byli ochotni zůstat se svými dětmi na rodičovské dovolené. Jedna třetina mužů byla ochotna stát se otcem na rodičovské dovolené, druhá třetina mužů měla opačný názor a poslední třetina nevěděla. Zajímalo nás také, jaké důvody by ovlivnily muže v rozhodnutí stát se otcem na rodičovské dovolené a co ovlivňuje jejich názor na muže na rodičovské dovolené. Muži nejčastěji označovali, že finanční důvody by byli příčinnou, proč by se stali otcem na rodičovské dovolené a zároveň příčinnou, proč se otcem na rodičovské dovolené nestali. Mezi další faktory, které by muže ovlivnily v tom, stát se otcem na rodičovské dovolené patří: zdravotní stav partnerky či ztráta zaměstnání respondenta. Názor na muže na rodičovské dovolené dle výsledků výzkumu ovlivňuje věk respondentů, ale také vzdělání respondentů. Muži se základním vzděláním a muži vyššího věku mají negativní názor na muže na rodičovské dovolené. Naopak muži nižšího věku a s vyšším vzděláním mají spíše pozitivní názor na muže na rodičovské dovolené.

Hlavním přínosem práce je zjištění, že se aktivní otcovství dostává do podvědomí společnosti, a že muži již nezastávají v takové míře tradiční otcovskou roli. V mnohých případech by dokonce byli ochotni zůstat se svým dítětem na rodičovské dovolené. Přičemž jsme zjistili, že moderní pojetí je časté u mladších, vysokoškolsky vzdělaných mužů (nastávající generace). V případě, že tito muži budou pečovat o své děti modernějším stylem, je možné, že aktivní otcovství se stane rozšířeným trendem ve společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie a periodika

1. ČÁP, Jan, 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 302 s. ISBN 80-85866-15-3.
2. FAFEJTA, Martin, 2004. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
3. FIALOVÁ, Ludmila, 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 163 s. ISBN 8085850877.
4. GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
5. GJURIČOVÁ, Šárka, 2009. *Rodinná terapie: Systemické a narativní přístupy*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Grada, s. 288. ISBN: 978-80-247-2390-7.
6. HARTL, Pavel a Helena Hartlová, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
7. HRUŠKOVÁ, Martina a Lucie KOZLOVÁ, 2008. Rodina z hlediska uspořádání genderových vztahů a rolí. In ŠRAJER Jindřich a Libor MUSIL, eds. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. Brno: ALBERT, 152 s. ISBN 978-80-7326-145-0.
8. JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada, 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
9. JANEBOVÁ, Radka, 2006. *Sociální problémy z aspektu gender*. Hradec Králové: Gaudeamus, 105 s. ISBN 80-7041-512-6.
10. JANOŠOVÁ, Pavlína, 2008. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada, 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
11. KARSTEN, Hartmut, 2006. *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 183 s. ISBN 80-7367-145-X.
12. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, et al., 2001. *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 200 s. ISBN 80-7315-004-2.
13. KUBÍČKOVÁ, Klára, 2003. Matkové: Mateřští otcové. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, č. 2, s. 1-4. ISSN 1213-0028.
14. KUNÁK, Stanislav, 2007. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava: Iris, 145 s. ISBN 978-80-89256-10-5.

15. LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ, 2008. *Dost dobří rodiče*. Praha: Portál, 160 s. ISBN 978-80-7367-442-7.
16. MAŘÍKOVÁ, Hana, 2008. Rodičovská (je) pro oba rodiče! In KŘÍŽKOVÁ, Alena, DUDOVÁ, Radka a Hana Hašková. *Práce a péče*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), s. 71- 83. ISBN 978-80-86429-94-6.
17. MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 303 s. ISBN 80-86429-58-X.
18. MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2. vydání. ISBN 80-86429-05-9.
19. NOVÁK, Tomáš, 2009. *Vztah otce a dcery*. Praha: GRADA, 128 s. ISBN 978-80-247-2078-4.
20. PLAŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. Brno: Doplněk, 294 s. ISBN 80-7239-039-2.
21. PONĚŠICKÝ, Jan, 2004. *Fenomén ženství a mužství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Praha: TRITON, 201 s. ISBN 80-7254-374-1.
22. PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
23. RENZETTI, Claire, 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
24. RYBA, Jiří, 2003. Reakce českých mužů na novou (feministickou) interpretaci postavení žen. In VODÁKOVÁ Alena a Olga VODÁKOVÁ, eds. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, s. 325-329. ISBN 80-86429-18-0.
25. SEDLÁČEK, Lukáš a Kateřina PLESKOVÁ, 2008. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 60 s. ISBN 978-80-903228-9-9.
26. SCHÄFER, Eberhard, 2005. *Kniha pro tatínky*. Praha: Grada, 176 s. ISBN 978-80-247-2083-8.
27. SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-7178-559-8.
28. ŠLECHTOVÁ, Hana, 2006. Jak jsou hodnoceny rodinné politiky vyspělých zemí. In SIROVÁTKA, Tomáš, et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Boskovice:

- Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, s. 113 - 162. ISBN 978-80-7326-140-9.
29. ŠMÍDOVÁ, Iva. „Matkové“. In MAREŠ, Petr a Tomáš. POTOČNÝ, eds, 2003. *Modernizace a Česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, s. 157-175. ISBN 80-86598-61-6.
30. ŠMOLKA, Petr, 2011. *Jak přežít mateřskou*. Praha: Grada, 112 s. ISBN 978-80-247-3083-7.
31. ŠMOLKA, Petr a Jan MACH, 2008. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 191 s. ISBN 978-80-7367-448-9.
32. ŠULOVÁ, Lenka. Současná česká rodina. In GILLERNOVÁ, I., KEBZA, V. a M. RYMEŠ, eds., 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, s. 106-123. ISBN 978-80-247-2798-1.
33. VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
34. VYMĚTAL, Jan, 2004. *Úzkost a strach u dětí*. Praha: Portál, 184 s. ISBN 80-7178-830-9.
35. YABLONSKY, Lewis, 1995. *Otcové a synové*. Praha: Portál, 220 s. ISBN 80-7178-075-8.
36. ZOJA, Luigi, 2005. *Soumrak otců. Archetyp otce a dějiny otcovství*. Praha: PROSTOR, 308 s. ISBN 80-7260-145-8.

Dokumenty

37. ČSSR, Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. IN: *Sbírka zákonů československé socialistické republiky*. 1963, částka 53, s. 339-340. Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=94/1963%20&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Internetové zdroje

38. DUDOVÁ, Radka, 2005a. Živitel, jako jeden z hlavních repertoárů otcovství. In: *Sociologický ústav AV ČR* [online]. [cit. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25057/Otec-jako-zivitel.html>
39. DUDOVÁ, Radka, 2005b. Otec jako pečovatel. In: *Sociologický ústav AV ČR* [online]. [cit. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25058/Otec-jako-pecovatel.html>

40. FAFEJTA, Martin, 2011. Otcovství coby životní způsob a životní styl. In KUBÁTOVÁ, Helena. *Způsoby života v pozdní modernitě*. [online]. s. 112-243 [cit. 2013-02-22]. Dostupné z:
http://usl.upol.cz/gacr/ikony/webove_stranky/files/14_kapitola_v_knize_Zivotni_styl_a_zdravi.pdf
41. LINKOVÁ, Marcela, 2002. Děravé potrubí: generové zatížení vědecké profese. *Gender - rovné příležitosti - výzkum* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, č. 4, s. 3-4 [cit. 2013-02-15]. ISSN 1213-0028. Dostupné z:
http://www.genderonline.cz/uploads/62bc55a798272cd0a0524f1555f45e01713be30b_rocnik03-4-2002.pdf
42. MAŘÍKOVÁ, Hana, 2006. „Otcové v péči o děti“. *Socioweb* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, No. 1, s. 11-12 [cit. 2013-03-02]. ISSN 1214-1720. Dostupné z:
http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/125_socioweb%201-06%20cely%20pdf.pdf
43. MAŘÍKOVÁ, Hana, 2009. Pečující otcové: Příběhy plné odlišností. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Vol. 45, No. 1, s. 89-113 [cit. 2013-02-22]. ISSN 0038-0288. Dostupné z:
http://sreview.soc.cas.cz/uploads/34c1e87455937f459a4ce65ff6b34168fffb0a16_514_MarikovaSC2009-1.pdf
44. MAŘÍKOVÁ, Hana a Radka RADIMSKÁ, 2003. Podpora využívání rodičovské dovolené muži. In: *Vláda České republiky* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://evropskyrok.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/oddeleni/dokumenty/rodicovska-dovolena.pdf>
45. MCBRIDE, Brent, BROWN Geoffrey a Kelly BOST. Paternal Identity, Maternal Gatekeeping, and Father Involvement, 2005. *Family Relations* [online databáze]. Vol 54., No. 3, pp. 360-372 [cit. 2013-02-16]. ISSN: 01976664. Dostupné z:
<http://www.jstor.org/>
46. PAQUETTE, Daniel, BOLTÉ Christine a Diane DUBEAU, 2000. A new typology of fathering: defining and associated variables. *Infant & Child Development* [online databáze]. Vol. 9, No 4, pp. 213-230 [cit. 2013-02-17]. ISSN 15227227. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/>

47. PAVLÁT, J, 2008. Otcovství, děti a rodina. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Praha: Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, č. 4, s. 189-195 [cit. 2013-02-15]. ISSN 1212-0383. Dostupné z:
http://www.cspychiatr.cz/dwnld /CSP_2008_4_189_195.pdf
48. RADIMSKÁ, Radka, 2002. Mateřství, otcovství a moc. *Gender - rovné příležitosti - výzkum* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR č. 4 [cit. 2013-02-15]. ISSN 1213-0028. Dostupné z:
http://www.genderonline.cz/uploads/62bc55a798272cd0a0524f1555f45e01713be30b_rocnik03-4-2002.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RD Rodičovská dovolená

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1. Typologický model výchovy.....</i>	<i>26</i>
--	-----------

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1. Věková kategorie respondentů</i>	37
<i>Graf 2. Nejvyšší dosažené vzdělání</i>	37
<i>Graf 3. Aktivní otcovství</i>	42
<i>Graf 4. Vnímání otcovské role</i>	43
<i>Graf 5. Stal byste se otcem na RD?</i>	43
<i>Graf 6. Lepší práce (finanční ohodnocení partnerky)</i>	44
<i>Graf 7. Kariérní růst partnerky</i>	45
<i>Graf 8. Ztráta mého zaměstnání</i>	45
<i>Graf 9. Větší podíl na výchově dítěte</i>	46
<i>Graf 10. Více času stráveného s dítětem</i>	47
<i>Graf 11. Prohloubení vztahu otce a dítěte</i>	47
<i>Graf 12. Někteří z Vašich přátel je také na RD</i>	48
<i>Graf 13. Více mužů na RD v okolí</i>	49
<i>Graf 14. Špatný zdravotní stav partnerky</i>	49
<i>Graf 15. Nezvládl bych péči o dítě</i>	50
<i>Graf 16. Nezvládl bych péči o domácnost</i>	51
<i>Graf 17. Finanční důvody</i>	52
<i>Graf 18. Výchova je rolí matky</i>	52
<i>Graf 19. Obava ze ztráty přátel</i>	53
<i>Graf 20. Obava ze ztráty zaměstnání</i>	54
<i>Graf 21. Obava z reakce okolí</i>	54
<i>Graf 22. Ztráta volného času</i>	55
<i>Graf 23. T-test závislosti role jakou zastával otec respondentů na roli, jakou zastává respondent</i>	56

<i>Graf 24. Analýza rozptylu závislosti věku na vnímání otcovské role</i>	<i>57</i>
<i>Graf 25. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na vnímání otcovské role</i>	<i>58</i>
<i>Graf 26. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti věku na názor na muže na RD</i>	<i>59</i>
<i>Graf 27. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na názor na muže na RD.....</i>	<i>61</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1. T- test závislosti role jakou zastával otec respondentů na roli, jakou zastává respondent.....</i>	<i>56</i>
<i>Tabulka 2. Analýza rozptylu závislosti věku na vnímání otcovské role</i>	<i>57</i>
<i>Tabulka 3. Kruskal Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na vnímání otcovské role</i>	<i>58</i>
<i>Tabulka 4. Kruskal-Wallisova ANOVA závislosti věku na názor na muže na RD.....</i>	<i>59</i>
<i>Tabulka 5. Kruskal-Wallisova ANOVA závislosti vzdělání na názor na muže na RD.....</i>	<i>60</i>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a bude sloužit jako podklad pro vypracování mé diplomové práce na téma „Aktivní otcovství a role otce v současné rodině“.

Odpovídejte, prosím, zcela upřímně. **V tomto dotazníku neexistují žádné špatné či správné odpovědi.**

Předem děkuji za Váš čas a ochotu

Bc. Markéta Lasovská
studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

1. Jak byste zhodnotil roli Vašeho otce v rodině? (1= naprosto souhlasím, 2= spíše souhlasím, 3= nevím, 4= spíše nesouhlasím, 5= naprosto nesouhlasím)

př. Dnes je venku hezky

naprosto souhlasím 1 2 3 ④ 5 naprosto nesouhlasím

a) **Otec se staral o domácnost.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

b) **Otec se nepodílel na přípravě jídel.** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

c) **Otec mě uspával/četl před spaním/ukládal do postele.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

d) **Otec mě ráno budil.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

e) **Otec mě koupal.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

f) **Otec mě vypravoval do školy.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

g) **Otec mi nepomáhal s přípravou do školy (např. domácí úkoly, učení).** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

h) **Otec mě nedoprovázel k lékaři.** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

i) **Otec si se mnou hrál.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

j) **Otec mě trestal, ale také chválil.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

k) **Otec připravoval/vymýšlel výlety.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

l) **Otec byl mým kamarádem.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

*reverzní škála

2. *Jak byste zhodnotil sebe jako otce?* (1= naprosto souhlasím, 2= spíše souhlasím, 3= nevím, 4= spíše nesouhlasím, 5= naprosto nesouhlasím)

př. Dnes je venku hezky

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

a) **Starám se o domácnost.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

b) **Nepodílím se na přípravě jídel.** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

c) **Uspávám děti/čtu jim před spaním/ukládám je do postele.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

d) **Ráno děti budím.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

e) **Děti koupu.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

f) **Děti vypravuji do školy/školky.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

g) **Nepomáhám dětem s přípravou do školy (např. domácí úkoly, učení).** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

h) **Nedoprovázím děti k lékaři.** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

i) **S dětmi si hraji.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

j) **Děti trestám, ale také chválím.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

k) **Připravuji/vymýšlím výlety pro děti.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

l) **Jsem pro své děti kamarádem.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

*reverzní škála

3. ***Zhodnot'te následující výroky.*** (1= naprosto souhlasím, 2= spíše souhlasím, 3= spíše nesouhlasím, 4= naprosto nesouhlasím)

př. Dnes je venku hezky

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

a) **Otec je živitel rodiny.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

b) **Otec je autorita, která v rodině určuje pravidla.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

c) **Otec má vydělávat peníze.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

d) **Je dobré, když muž zůstane na rodičovské dovolené. ***

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

e) **Péče o malé dítě (cca do 3 let) není výhradně v roli matky. ***

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

f) **Čas strávený v práci, je čas věnovaný rodině (získávání finančních prostředků pro rodinu).**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

g) **Čas věnovaný úpravě bytu, je čas věnovaný rodině.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 naprosto nesouhlasím

*reverzní škála

4. ***Co si představujete pod pojmem aktivní otec/otcovství?*** (zakroužkujte tolik odpovědí, kolik uznáte za vhodné)

- a) otec, který si se svými dětmi často hraje
- b) otec, který jezdí se svými dětmi na výlety
- c) otec, který se aktivně věnuje dítěti
- d) otec, který pomáhá s péčí o dítě své partnerce
- e) otec, který pomáhá partnerce v domácnosti

- f) otec, který je na rodičovské dovolené
g) jiné

5. *Zhodnoťte následující výroky týkající se mužů a rodičovské dovolené.* (1= naprosto souhlasím, 2= spíše souhlasím, 3= nevím, 4= spíše nesouhlasím, 5= naprosto nesouhlasím)

př. *Dnes je venku hezky*

naprosto souhlasím 1 2 3 ④ 5 naprosto nesouhlasím

a) **Muži, kteří zůstanou se svými dětmi na rodičovské dovolené, ztrácí svoji mužnost.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

b) **Rodičovská dovolená je záležitostí žen.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

c) **Péče o malé dítě není jen záležitostí žen.** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

d) **Matka je pro výchovu dítěte důležitější než otec.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

e) **Otec se o dítě dokáže postarat tak dobře jako matka.** *

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

f) **Zabezpečit rodinu je hlavním úkolem otce.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

*reverzní škála

6. *Byl byste ochoten stát se otcem na rodičovské dovolené?*

- a) ano
b) ne
c) nevím

7. *Zhodnoťte následující výroky.* (1= naprosto souhlasím, 2= spíše souhlasím, 3= nevím, 4= spíše nesouhlasím, 5= naprosto nesouhlasím)

Výroky se týkají důvodů, proč byste se STAL otcem na rodičovské dovolené.

př. *Dnes je venku hezky*

naprosto souhlasím 1 2 3 ④ 5 naprosto nesouhlasím

a) **Lepší práce (finanční ohodnocení) partnerky.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

b) **Kariérní růst partnerky.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

c) **Ztráta mého zaměstnání.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

d) **Větší podíl na výchově dítěte.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

e) **Více času stráveného s dítětem.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

f) **Prohloubení vztahu otce a dítěte.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

g) **V případě, že některý z Vašich přátel je také na rodičovské dovolené.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

h) **Více mužů na rodičovské dovolené ve Vašem okolí.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

i) **Špatný zdravotní stav partnerky.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

8. **Zhodnoťte následující výroky.** (1= naprosto souhlasím, 2= spíše souhlasím, 3= nevím, 4= spíše nesouhlasím, 5= naprosto nesouhlasím)

Výroky se týkají důvodů, proč byste se NESTAL otcem na rodičovské dovolené.

př. Dnes je venku hezky

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

a) **Nezvládl bych se o dítě postarat (koupání, přebalování).**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

b) **Nezvládl bych péči o domácnost.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

c) **Finanční důvody.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

d) **Výchova dětí je rolí matky.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

e) **Obava ze ztráty přátel.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

f) **Obava ze ztráty zaměstnání.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

g) **Obava z reakce okolí.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

h) **Ztráta volného času.**

naprosto souhlasím 1 2 3 4 5 naprosto nesouhlasím

Závěrem bych Vás chtěla poprosit o vyplnění několik otázek o Vás. Získané údaje slouží pouze ke zpracování dat ne k jakékoli Vaší identifikaci.

9. Uved'te prosím Váš věk:

10. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) střední bez maturity/vyučen
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné či vysokoškolské